

Bütün dünya işçileri birleşiniz!

Aydınlık

Sayı: 22

İçtimai, terbiyevi, edebi aylık mecmuadır.

Haziran 924 – 340

Münderecat

Türk Burjuvazisinin Aile Kavgaları	Şefik Hüsnü
Sınıf Terbiyesi mi, İnsani Terbiye mi?	Sadreddin Celal
Tarihi Materyalizm	Memduh Necdet
Proletaryanın Rüyası	Kerim Sadi
Şarkta ve Garpta İnkılab	Ş. H.
Meçhul Asker	Tali' Sebati
Tarihi Materyalizm	Kızıl Çalığışu
Zincirlerin Sesi	Tuğrul Vecdi
Sönmeyiz Artık (şiir)	M. Lütfü
Harbin Edebiyatı (zaniyeler ¹)	Besim Fikret
İnkılabî Vecizeler	Hemşinli
Milletlerin İsteddiği Siyaset	* *
Türkiye'de [1] Mayıs	* *
Aydınlık ve Marksizm Tedkikatı	* *

İdarehane: Bab-1 Ali caddesinde 66 numeroda aydınlık mecmuası

Tevzi Mahalli: Bab-1 Ali caddesinde Çiftçi Kütüphanesi

Fiyatı 10 guruştur.

Cihan Biraderler Matbaası

---

¹ Zina eden.

Türk Burjuvazisinin Aile Kavgaları

1324 senesinde meşrutiyetin ilanından beri, Türkiye'nin tarihi; inkişaf halinde bulunan küçük burjuvazinin, maruz kaldığı çeşit istibdad ve tahakkümlere karşı, açtığı mücadelelerin tarihinden başka bir şey değildir. Bu müteşebbis sınıf, evvela yükselmesine hail olan Abdülhamid'i devirmek gayesini takip eden meşrutiyetçilik hareketine bütün kuvvetiyle müzaheret etmiş; müteakiben de zaman zaman alel-ıtlak hükümdarlığa ve o makamı alet edinenlere karşı mücadeleden hali kalmamıştır.

Türk küçük burjuvazisi, ilk defa ittihad ve terakki cemiyeti etrafında toplandı. Bu cemiyet mürekkep olduğu anasır ve müdafaa ettiği esaslar itibarıyla, tamamıyla bir orta sınıf teşkilatı add edilebilirdi; fakat siyasi inkişafı esnasında, tedricen bu mahiyeti kaybetti. Harb-i umumi senesine doğru, ittihad ve terakki teşkilatı dâhilinde, yekdiğerine maruz iki cereyan peyda oldu.

İçtimai şeraitin tazyikiyle bir siyasi parti olarak, daha henüz olgun bir hale gelmeden, ittihad ve terakkinin iktidar makamına geçmesi icab etmişti. Mukadderatına hâkim olan fırkanın tecrübesiz ve haris aile başları, yerli ve ecnebi sermayedarlarının kucağına atılmakta gecikmediler. Beynelmilel sermaye, yeni Türk ricalinin müzaheret ve himayesini temin etmek için, onları işlerine teşrik etmekten ve milleti beraberce istismar etmekten eslem² bir çare bulunmadığını takdir etmişlerdi. İttihad ser-âmedân³, az zamanda, mali ve iktisadi mahafîle karıştılar. Memleketin iktisaden yükselmesini, bir memleket meselesi gibi değil; iktisadi teşebbüsatin selameti nokta-i nazarından görmeye başladılar. Bu andan bil-itibar, parti erkânı istinad ettiği kuvvetlerden – yani, vaziyet-i içtimaiyesi mütevazı parti azaları kitesinden – ayrılmış oluyorlardı. Artık onlar, kendi partilerinin efradını ve neşet ettikleri sınıfı değil, daha Abdülhamid zamanından beri, Türkiye'de mevcut, kozmopolit unsurlardan mürekkep şehirli sermayedarlar sınıfını temsil ve onun menfaatlerini müdafaa ediyorlardı.

Bu suretle partide bir ikilik hâsıl olmuştur. Baştakiler belki de farkına varmadan, ecnebi sermayenin taht-ı tabiyetine giriyor, milletin iktisadi esaretini teyid ediyorlardı. Partiye mensup olanların kesif ekseriyeti, menfaatlerinin ihmal edildiğini yavaş yavaş hissetmekte gecikmediler. Bunun neticesi olarak hoşnutsuzluklar baş gösterdi. İttihad ve terakki cemiyeti dâhilinde zuhur eden muhtelif muhalefet hareketlerinin sebebini, bu menafi zıddiyetinde aramalıdır.

Mamafih fırka, bu iki kardeş zümreyi aralarındaki bütün mübayenetlere rağmen, aynı çatı altında muhafaza etmek için, her çareye başvurmuş ve maksadına nail olmuştur. Fakat bu zoraki birlik ittihad ve terakki içinde yeni bir fırkanın vücud bulmasına mani olamamıştır. İşte müdafaa-i hukuk grubu ve ondan neşet eden halk fırkası tarihen bu tarzda doğmuştur.

Bu meseleyi biraz daha tamik edelim. Cihan harbi başladığı zaman sermayedar burjuvalarımızla, küçük burjuvalarımız arasında derin bir ih[tı]laf mevcut idi. Baştakilerin menfaati, muharebeye tutuşan iki emperyalizmden birinin tarafını iltizam etmekte idi. Zaten epey zamandan beri temayüllerini belli etmişlerdi. Merkezi Avrupa sermayedarları, Türk

² Daha sağlam.

³ İleri gelenleri.

burjuvalarının ve ittihatçıların zayıf t'lr-lerini herkesten evvel keşfetmiş, onlara hulul etmenin, gönüllerini yapmanın yolunu bulmuşlardı.

İkinci Vilhelm meşrutiyetin ilk senelerinde, siyasi iktidarı ele geçiren türedi ricali kendisine benzetmeye muvaffak olmuş, onlarla alman sermayedarları arasında bir uzlaşma zemini bulmuştu. Tarafeynin menfaatlerini koruyan bu itilaf mucibince, ittihad hükümeti, alman zümresinin cephesinde ahz-ı mevki etmek mecburiyetinde idi.

Hâlbuki bu anlaşmalara yabancı kalan küçük burjuvazyanın menfaati mümkün olduğu kadar uzun bir müddet bî-taraf kalmakta ve mevcudiyetimiz tehlikeye düşmedikçe harbe iştirak etmemekte idi. Ve bizzat ittihad ve terakki cemiyeti içinde bu istikamette kuvvetli bir cereyan var idi. Bunun içindir ki her ne bahasına olursa olsun memleketi harbe sürüklemeyi evvelceden tasmin⁴ etmiş bulunan hâkim unsurlar, maksadlarına varmak için işi gürültüye getirmekten gayrı çare bulamadılar. Ve harb ilanını müteakib, ancak diktatörcesine müstebidâne bir idare tatbik etmek sayesinde, halkın emr-i vakiye serfuru⁵ etmesini temin edebildiler. Bu istibdad altında, mümtaz bir burjuvazi sınıfı, adi şerait içinde tahayyül etmesine bile imkân olmayan, servetler, sermayeler yığmaya muvaffak oldu. Teçhizat ve mühimmat-ı harbiye taahhüdatı, vagon inhisarı, havaic-i zaruriye üzerinde yapılan ihtikârlar bu sınıf mensuplarına azim servetler getirdi. Bu suretle zengin burjuvazi [563] sınıfı sağlam bir iktisadi temel üzerine yerleşmiş oluyordu.

Hezimet sadmesi, bu genç sınıfı, pürüzsüz altın renkli rüyasından uyandırdığı zaman, o en parlak devrini yaşıyordu. Bu öyle müthiş bir sarsıntı idi ki, yeni zenginlerimize birdenbire pusulayı şaşırttı. Mütarekenin ilk senelerini öteye beriye başvurmakla geçirdiler. Denize düşen yılana sarılır kabilinden bir ara içlerinden en cüretkârları, en halis sınıf düşmanlarının hâkimiyeti altında olan Sovyetler Rusyası'ndan bile istifadeye yeltendiler. Akıllarınca Bolşevikleri alt ederek, itilaf devletlerinin memleketimiz aleyhindeki tasavvurlarını akim bırakacaklardı. Fakat gaye memleketi kurtarmak ve bir inkılab yapmak değil, milleti eskisi gibi soymak imkânlarını hazırlamaktı.

Türk burjuvazyasının daha metin bir sınıf şuuruna malik olan erkânı, bunun çıkar yol olmadığını ufak bir tecrübeden sonra anladılar; ve mütteliklerine en elverişli çare yine sermayedarlarla – bu defa düvel-i itilafiyeninkileriyle – anlaşmak ve uzlaşmakta olduğuna kanaat getirdiler. Bu dakikadan bil-itibar, yani efendilerin teveccühünü kazanmak için icab eden tedbirlere müracaata başladılar. Harbe iştirakten bizzat mesul olan bazı mühim şahsiyetleri feda etmek suretiyle, biraz hafifledikten sonra, gayr-ı mahsus bir tarzda tebdil-i istikamet ederek, itilaf sermayedarlarının kuyruğuna takıldılar.

Bugün, henüz asri sermayedarlık usullerine bîgane kalmakla beraber, onun kokusunu almış olan anadol[u]lu genç burjuvalarımızın, iktisaden inkişaf edebilmek emeliyle tahakkuk ettirdikleri halkçı inkılâbına muhasım bir vaziyet alanlar, işte bu zengin Türk burjuvalarıdır. Esaret devirlerinde, iki esirci arasındaki kavga, bizzat esirler için ne ise; için için kaynayan bu cidal de, amele ve içtimai inkılab nokta-i nazarından aynı mahiyettedir. Miras veya irad taksimi hususunda aralarında ihtilaf zuhur eden kardeşlerin münazaaları kabilinden bir aile kavgası

⁴ Kast etmiş, kararlaştırmış.

⁵ Baş eğme, söz dinleme, itaat.

muvacehesinde bulunmaktayız. Fakat netice itibarıyla bizim postumuz – çalışanların, kanları terleri bahasına yaratacakları kıymetler – mevzu-ı bahs olduğu için, bu mücadeleyi dikkatle takip etmeli; ondan azadlığımıza yarayacak neticeleri çıkarmalıyız.

* * *

Anadolu'nun orta halli halkı, İzmir'in işgalinden sonra, yalnız menfaatleri değil, mevcudiyeti bile tehlikede olduğunu sezdiği ve vaziyete ve ahval-i ruhiyeye layığıyla nüfuz etmiş, teşkilatçı rehberlerin arkasından, istiklal mücadelesine atıldığı zaman; şehirli Türk sermayedarları, neticesi meşkül olan bu maceraya müzaheret hususunda pek çok tereddüd ettiler. Büsbütün alakasızlık göstermek veya takbih etmek işlerine gelmiyordu. Bu, umumi cereyana karşı kürek çekmek olacak; milletin nefretini üzerlerine celb edecekti. Nihayet mutavassıt bir tedbirle işin içinden çıktılar.

Kendileri kar ve kesb⁶leriyle uğraşmakta devam ettiler. İstiklal mücadelesine müzahir etmiş gibi bir tavır takındılar. Ve öteden beri siyasi maceralar peşinde koşmakla meluf⁷ bazı arkadaşlarının millîcilere iltihakını, bizzat sınıflarının bu kurtuluş hareketine iştir[a]k ettiğine delil gibi göstermeye çalıştılar. Bu suretle itilaf devletlerine mensup sermayedarlarla aralarının açılması tehlikesi ortadan kalkıyordu.

Bu muhitlerde, istiklal harbinin cezri bir siyasi inkılâba müncer olacağı, kimsenin aklından geçmiyordu. Elan bugün, memleket halkçı burjuva cumhuriyetinin idaresi altına geçtikten altı ay sonra, bu mühim tahavvülün lüzum ve faydasını idrak eden Türk sermayedarları parmakla gösterilebilir. Gazetelerinde, iğrenç bir mürâi⁸likle, laik cumhuriyetçi olduklarını ilan eden ve hakikatte bunu, hükümetin en velud icraatını tenkid için alet ittihaz eden bazı muharrirleri, bunlar meyanına ithal etmek gafletinde bulunmuyoruz. Rüyelerini örten sınıf menfaati bulutu, bu zavallı ittihatçı burjuvaların, son inkılabların kıymet ve ehemmiyetini idrak etmeleri imkânını selb etmektedir. Bu muhalefet ricali, hain sultanın feda, ve hatta halifenin meclis tarafından intihab edilmesini ve bu fbyl[kabil olmalı] sathi ıslahatı kabule mütemayildiler. Fakat hükümdarlık ve hilafeti ilga ve hanedanı memlekette tard etmek, dini devlet işlerine karıştırmaktan men etmek derecelerinde ileri (!) varılmasını havsalalarına sığdıramamaktadırlar. Sermayedar burjuvalarımızın siyasi telakkileri meşrutî hükümdarlıktan öteye geçememektedir.

Bunun sebebini biz, Türk burjuvazyasının bu yüksek tabakasının, bugün artık kati bir tarzda Avrupa sermayedarlığıyla uzlaşmış ve menfaatleri Avrupa'ninkilerle, tefrik edilemeyecek kadar karışmış ve bir arada hallolmuş bulunmasında görüyoruz. Ecnebi sermayedarlığının menfaati ise milletin mümkün olduğu kadar yavaş uyanmasında, muhtelif maddî vasıtalarla elde edilmesi kolay bir hükümdara tabi olmasındadır. Halkın cehaletini idame ve ses çıkarmadan istismara boyun eğmesini temin eden hacılar ve hocalar zümresinin memlekette nüfuz sahibi olmasını Frenklerin şiddetle arzu ettiği, herkesin bildiği bir hakikattir.

Millet ve vatan muhabbeti duygularına yabancı ve kozmopolist zihniyettedir ki, bugün zengin burjuvazi – sıkılmadan vatanperverlik kisvesine bürünerek – irtica bayrağı altında, milli

---

⁶ Kazanç.

⁷ Alışık.

⁸ İkiyüzlülük, dalkavukluk.

inkılâba karşı muhasım bir cephe açmıştır. Şimdiye kadar saray mensupları, ulema ev bazı serseri münevverler gibi tufeyli unsurlardan tereküb eden [564] saltanat ve irtica partisi, bu sayede menfaatini müdrük açık göz bir sınıf erkânının elinde eskisinden daha pek çok sağlam bir iktisadi temel üzerinde hortluyor. Artık irticain, iktidar makamında cılız, ma'tuh⁹, seciyesiz vezirler tarafından temsil edildiği devirlerden uzaktayız. Burjuvazyanın en müterakki cenahı tarafından irtica programının benimsenmesiyle, mürtecilerle inkılâpçılar arasındaki uzun mücadelenin son safhasına dâhil olmuş bulunuyoruz.

* * *

Bu izahattan, Türk burjuvazisinin iki muarız cenahı arasında cereyan edecek bî-aman bir aile kavgasının arifesinde bulunduğumuz anlaşılıyor. Amele sınıfı ve irticai inkılab taraftarları bu çatışmayı büyük bir dikkatle takip etmek ve bütün ihtimaliyatı göz önünde bulundurmamak mecburiyetindedirler. Zira yoksulların – yani bizzat Türk milletinin tam ve hakiki azadlığı, bu mücadelenin alacağı şekle göre, kolaylaşacak veya güçleşecektir.

Evvela şunu kaydedelim ki, siyasi istiklalini tersin etmiş olan Türkiye’de ve alel-umum şark memleketlerinde burjuvazinin mühim bir kısmı, Marksizm’in bu sınıfa atfettiği terakki-perverlik ve inkılâpçılık vasıflarından külliyyen mahrumdur. Avrupa’da sermayedar burjuvazi, kendi inkişafını teshil maksadıyla, halka şekli bir takım hürriyetler vermeğe, tedrici bir halkçılık siyaseti takip etmeye, hülâsa devlet makinesini asrileştirmeye lüzum görmüştü. Bizde neden büyük şehirlerimizdeki yerli sermayedarlar bilakis yıpranmış müesseselere, derebeylik yadigârlarına dört el ile sarılıyor; kalın kafalı bir muhafazakârlık ve anane-perestlik yolunda yürümek istiyorlar? Bunun bir ruhi temayülden ileri geldiğini, bir iman ve itikad meselesi olduğunu zannetmek katiyen yanlıştır. Bunlara büsbütün yabancı bir takım amiller karşısında bulunmaktayız.

Bu sınıf erkânı, maişetleri, zihniyetleri içtimai telakkileri itibarıyla tamamıyla asrileşmiş, Avrupalılaştırmış şahıslardan tereküb eder. O derecede ki, edipleri, şairleri, İstanbul’u, Anadolu’yu, mahalli adetleri ve kıyafetleri, bir Türk gözüyle, bir Türk ruhuyla değil; mesela bir Piyer loti, bir “madam [...]” halet-i ruhiyesiyle görür, sever veya tenkid ederler. Esasen sermayedarlık mevkiine de, Avrupa sermayesine dellallık, yamaklık etmek suretiyle çıktıkları için, kendilerini, beynelmilel ecnebi sermayedarlarıyla aynı sınıftan hissedilir. Memleketi bir vatan değil; kolayca istismar edilmesi matlub olan bir Pazar telakki ederler. İstismar için en müsait şartta, hiç şüphesiz halkın müstebid bir idare altında ezilmesidir. Bundan dolayı sermayedar burjuvalarımız, bazı Avrupa cumhuriyetçilerinin, utanmadan mebusan meclislerinde tekrar ettikleri: “halkçılık ve din aleyhtarlığı geri memleketlerde gönderilmeğe mahsus ihracat emtiasından değildir” düsturunu, kendi memleketleri için, bila-itiraz kabul ve tatbik etmekten çekinmemektedirler. Bir memleket endişesi kalplerinde yer olmadığına bundan daha iyi misal olamaz. Vehleten¹⁰ izahı müşkül görülen bu vaziyetin yine Marksizm usuller sayesinde, beynelmilel mikyasta bir sınıf mücadelesi mahiyetini irae ettiği görülüyor. Bu mücadelede bir tarafta Türk ve ecnebi sermayedarlar, mukabil tarafta da memleketin yoksul ve orta halli kitleleri ahz-ı mevki ediyor.

---

⁹ Bunak, sakat.

¹⁰ Birdenbire, ansızın, ilkin.

O halde Türk köylü ve işçisinin ve içtimai inkılab mücahidlerinin, milli sermayedar burjuvazi ile bir an için bile, anlaşmalarına imkân tasavvur edilemez. Bütün geri memleketlerde burjuva halkçılığını kuvveden fiile çıkarmak ve derebeylik artık ve döküntülerini silip süpürmek işini, henüz sermayedarlık vasfını ihraz etmemiş genç burjuvazyanın deruhde edeceği bit-tecrübe sabit olmuştur. Türkiye'nin anadol[u]lu genç burjuvazyası bu vazifesini şerefli bir tarzda ifa etmiş bulunuyor. Bugün büyük şehirlerin sermayedarları, onun karşısında düşman vaziyetinde dikiliyorlar. Bunların iddialarına göre, yapılan inkılablar bir milli ihtiyaçtan doğmaktan ziyade, zafer mestisi başlarına vurmuş bir avuç insanın şuursuz teşebbüsleri mahsulüdürler. Bu suretle Türkiye sermayedar Avrupa'nın ve İslam âleminin pek kıymetli teveccühünü kaybediyor, bu kadar muhtaç olduğumuz sermayeler bize gelmekte tereddüde düşüyormuş. . .

Bu nevi mütalaaların bizim için hiç bir hükmü olamaz. Yalnız burjuvalarımızın birbirine yumruk sıktığı müsbet bir vakiadır. Bunun karşısında işçi ve köylülerimizin nasıl bir vaziyet almaları lazım geldiğini tayin etmek mecburiyetindeyiz.

Yoksullar ve çalışanlar sınıfının her şeyden evvel bilmesi lazım gelen nokta – amilleri ve menfaatleri kim olursa olsun – sermayedarlığın istismarına karşı, mukavemet etmek ve korunmak için icab eden tedbirlere bizzat başvuramazsa, her gün bir gün evvelkinden daha feci bir tarzda soyulacağı ve ezileceğidir. Bu tedbirlerin en birincisi de süratle teşkilatlanmak, mümkün olduğu kadar çok miktarda şuurlu mücahitler yetiştirmektir. Yoksul kitlelerimiz şunu hatırdan çıkarmamalıdır ki, Türk burjuvazyasının – sermayedar olanı da, olmak üzere bulunanı da dâhil olmak üzere – sermayeler yığmaya muvaffak olması, ancak halkı, Avrupa'da olduğundan daha bed-ter, insafsız bir tarzda soymasıyla mümkündür. Bunu idrak eden burjuvazi, işçiyi teşkilatsız, başını kaldıramayacak bir vaziyette tutmaya şimdiden karar vermiştir. Aydınlığın bundan evvelki sayısında intişar eden bir makalemizde, iktidardaki halkçılarımızın, bugünden amelenin şevkini kıracak, teşkilatlanmasını işkâl edecek bir siyaset takip ettiklerini gösteren müteaddid misaller zikretmiştik.

Cumhuriyet idaresinin kıymetini takdir etmekle beraber, çalışanlar sınıfı, bu siyasete karşı haklarını müdafaa çarelerini aramak ve bulmakla mükelleftir. Hele teşkilat teşebbüslerine karşı vuku bulacak mümanaatlara katiyen tahammül etmemelidir.

İdare-i hazıra irticain şiddetli bir savlet¹¹ine maruz kalırsa, amele sınıfı, Anadolu'nun genç burjuvazyası yanında inkılâbın semerelerini müdafaa edecek; bu şüphesizdir. Fakat bu yardımına mukabil asgari metalibini tahakkuk ettirmeye ve ıslahatçılıkta her gün biraz daha ileri gitmeye, cumhuriyet ricalini mecbur etmezse şuursuzluk etmiş olur.

Şehirli burjuvazi, büyük şehirlerdeki taraftarlarından maada, cehaletinden bil-istifade taassup hislerini tahrik suretiyle fakir köylüleri de arkasından sürüklemeye muvaffak olursa ancak o zaman cumhuriyet idaresini ciddi bir tarzda tehlikeye ilka edecektir. Bu da inkılâpçı bir köylü fırkası teşkiline ne kadar müstacel bir ihtiyaç olduğunu gösterir. Hudanegerde¹² böyle bir vaziyet tahaddüs edecek olursa, bizim kanaatimiz o yoldadır ki cumhuriyetçilerimiz işledikleri hataları anlayacaklar ve yoksul köylülere ve Marksizm'e, yaklaşmak mecburiyetini

---

¹¹ Saldırı.

¹² Allah göstermesin.

hissedeceklerdir. Bu hatalardan en mühimi de irtica mensuplarına ait emlak, arazi ve sermayelerin istimlâk edilmesi olduğu tahakkuk edecektir.

Bu nevi bir darbe vukuunda akılları başlarına gelen cumhuriyetçiler ile elele vererek, memleketi irtica felaketinden kurtarmak, işçi sınıfının ve tekmil irticai inkılab mücahidlerinin tarihi bir borcudur. Fakat ameleye karşı takip ettiği cebir ve şiddet siyasetinde devam edecek olursa, burjuva cumhuriyeti, kendisinin yalnız burjuva vasfını, çalışanlar sınıfına ihsas etmiş olacak; vaziyet ne şekil alırsa alsın, onlar da yalnız sınıf ayrılığı hislerinin amil olmasına sebebiyet verecektir.

Bu mülâhazatı, çalışan kitlelerin olduğu kadar, genç burjuvalarımızın da nazar-ı intibahına arz ediyorum.

Maçka 29 Mayıs 924

Doktor

Şefik Hüsnü

Sınıf Terbiyesi mi, İnsani Terbiye mi?

Bütün memleketlerin, sınıf mücadelesi esasını kabul eden ve yeni nesli; mazinin ve bugünkü nizam-ı içtimaînin fikir ve ahlakı bozucu, şahsi ve insani hisleri körletici tesirinden kurtarmak için çalışan mürebbilerini etrafında toplayan beynelmilel teşkilat kurulmak üzere bulunuyor. Esasen, bir kaç sene evvel, Fransa, İtalyan muallimlerinin müşterek teşebbüsleriyle (muallimler enternasyonalı) ismi altında bir teşkilat meydana gelmişti. Diğer cihetten, Rus muallimleri sendikası Moskova'da bir (enternasyonal komitesi) tesis etmiştir. Şimdi esas gaye ve hedefleri aynı olan bu iki teşkilatı birleştirmek ve bütün memleketlerin bütün inkılâpçı muallimlerini ve cemiyetlerini bu teşkilat etrafında toplamak için çalışılıyor.

Tabiidir ki, hepsinden evvel tayin edilmesi icab eden şey, hangi müşterek müsbet esaslar üzerinde birleşileceği meselesidir ki bu hususta muallim zümreleri arasında oldukça derin prensip farkları meydana çıkmıştır.

Evvela bütün muallimlerin mutabık düştükleri nokta şudur:

[kapitalist nizam-ı içtimaîsine hürmet ve sadakat telkin eden bugünkü burjuva mektebi ve terbiyesi, çocukları; ferdlerin ferdler ve milletlerin milletler tarafından istismarı sistemini idame maksadıyla sermayenin ve hâkim burjuvazi sınıfının sadık ve kör hizmetkârları olarak yetiştiriyor. Diğer cihetten, çocukları ve gençleri insani ve yüksek fikir ve heyecanlardan uza yaşatan bu dar, dogmatik, mürteci terbiye; onların fikir ve kalplerinde diğer milletlere karşı kin ve nefret ve intikam hisleri uyandırmak suretiyle harplerin zuhurundan büyük mikyasta mesuldür.] ayrıldıkların nokta da şudur:

[566]

Terbiyenin insani ve (rasyonel – aklî) ve mektebin bî- taraf esasını müdafaa edenler diyorlar ki:

[daha henüz fikir ve muhakemeleri teşekkül etmemiş olan çocuklara zaaflarından istifade ederek, şahsi fikir ve kanaatlerimizi telkin etmeye, onları zümre ve sınıf menfaatlerine – velev bu sınıf proletarya sınıfı olsun – alt etmeye hakkımız yoktur. Mektebin vazifesi, falan veya filan siyasi parti – velev içtimai inkılâb partisi olsun – için taraftar hazırlamak değildir. Mektep, siyasi bir propaganda merkezi olamaz. Mektep, sağlam fikirlerin, hür şahsiyetlerin yetişeceği, bütün siyasi nüfuz ve tesirlerden kurtulmuş, bî- taraf ve insani bir terbiye ocağıdır.]

Sınıfi bir terbiye lüzum ve zarureti üzerinde ısrar edenler diyorlar ki:

[bir cemiyetin içtimai nizamı ile terbiye müessesesi arasında sıkı bir tabiyet münasebeti vardır. Devlet, tarihin bütün devrelerinde mektebi, muayyen gayelerin tahakkuku için bir alet olarak kullanmıştır. İçtimai inkılâpçının vazifesi de mektebi, terbiyeyi, proletarya idealini tahakkuk ettirecek gençleri yetiştirecek tarzda tanzim ve tensik etmektir. Tahakküm ve istismar üzerine müesses mevcut kapitalist nizamı baki kaldıkça tahakkuku mümkün olmayan mühim bir insaniyet telakkisi ve çocukların hürriyet ve şahsiyetine hürmet endişesiyle, içtimai şeniyeti, sınıf ziddiyetini ve mücadelesi hakikatini onlara göstermemek bu sınıf tahakküm ve istismarına nihayet vermek his, arzu ve iktidarını kazandırmamak hakiki inkılâpçıların kabul edemeyecekleri büyük bir ihanet olunur.

1923'te (brest) şehrinde toplanan Fransız muallimleri sendikası kongresine (romen roland) ve (hanri barbus) gibi iki büyük ve tanınmış şahsiyet tarafından gönderilen mektuplardan, Rus muallimleri sendikasının (muallimler enternasyonali) ne arz ve teklif ettiği (platforma) dan sonra Fransa, Almanya, Rusya ve diğer memleketlerin terbiye mahfellerinde ve terbiye mecmualarında (sınıflı terbiye mi, insanî terbiye mi?) meselesi, üzerinde gayet hararetle münakaşalar cereyan etmektedir.

Son derece mühim ve beynelmilel bir mahiyeti haiz olan bu mesele hakkında doğru bir fikir edinmek için iki tarafın da nokta-i nazarlarını, iddialarını delillerini etraflıyla tedkik etmek lazımdır.

Birinci nokta-i nazarı müdafaa edenlerin en başında (romen rolan) ve bazı sosyalist ve sendikalist muallimler bulunuyor.

Fransa'da beynelmilel edebiyat âleminde (jan kristof) ismindeki on ciltlik romanı ile bihakkın büyük bir şöhrat kazanmış olan (romen rolan) harb-i umumi esnasında akıl ve idrak ve namus sahibi zannedilen birçok yüksek şahsiyetleri bile sürükleyen cennet ve delalet¹³-i umumiyeye kapılmayarak makale ve kitaplarıyla, medeniyet ve insaniyetin menafi-i âliyesi namına kıtal-i umumîye nihayet verilmesi ve milletlerin birbirleriyle anlaşmaları lüzumunu büyük bir hararetle müdafaa ve harbin müsebbiplerini bila-rahm tel'in etmiş ve bu iz'an ve cesaretinden dolayı proletaryanın ve inkılâpçıların takdir ve hürmetini kazanmıştır.

Bunun içindir ki (insanî terbiye) taraftarları, romen rolan'ın bahsettiğimiz mektubuna (sınıf terbiyesi) müdafilerine karşı yeni bir silah bulmuş insanlar neşesiyle sarılmışlardır.

İnsanî terbiyecilerin nokta-i nazarlarını büyük bir vuzuhla gösterdiği için mezkûr mektubun en esaslı parçalarını buraya kayd ediyorum:

[. . . Mektebin bir yalan mektebi olmasına müsaade etmeyen ve asıl mürebbilik vazifesinin, daima ve bütün müşkülata rağmen hakikat ve insaniyeti her şeyin fevkinde tutmak olduğunu [567] anlayan muallim arkadaşlarıma kardeş selamımı gönderiyorum.

Mektebi bir sınıf tarik ve mezhebinin hadimi kılmayı kabul etmeyen Fransız muallimleriyle tamamıyla hemfikirim. Mektebin mukaddes vazifesi, her şeyi kendi kendilerine tedkik, murakabe ve muhakeme etmeyi bilen, isteyen ve cesaret eden kuvvetli seciyeler ve hür zekâlar teşkil etmektir. Bir sınıf terbiyesi, tıpkı bir devlet terbiyesi gibi bir esir terbiyesidir. Laik bir devletin vatandaşlarına, körü körüne itaat ve inkıyad etmekten başka verecek bir ideali olup olmadığını anlamak lazımdır. Eğer yoksa o, eskisi kadar müstebid yeni bir kilisedir. Ve (klerikalizm – softalık, taassup), her klerikalizm – burjuva olsun proletaryan olsun – işte asıl düşmanımız budur. . .]

Görülüyor ki bu nokta-i nazarı müdafaa edenler, muhitin ve zamanın icabat ve zaruretlerini nazar-ı itibara almayarak, sırf mücerred bir surette muhayyilelerinde tasavvur ettikleri mükemmel insan numunesini meydana getirmek istiyorlar. Bütün düşünceleri, çocukları içtimai şeniyetin fevkinde tutarak, inkılâpçı faaliyet ve endişelerin haricinde, siyasi mücadelelerden uzak yaşatarak, sadece melekât-ı zihniyelerinin mütevazi¹⁴ ve ahenkdar bir

---

¹³ Delil olmak.

¹⁴ Paralel.

surette inkişafını temin ve teshil etmek, tenkid ve muhakeme kabiliyetlerini tenmiye eylemek; ve onlara yalnız müsbet hakikatleri öğretmektir. Ancak o zamandır ki, bugün olduğu gibi, yukarıdan gelen her şeyi düşünmeden kabul eden, gayr-ı mantıkî ve gayr-ı adil dahi olsa her emre itaat ve inkıyad eden şahsiyetsiz, iradesiz kuklalar, esir insanlar değil, belki yalnız doğruyu, iyiyi ve güzeli kabul eden ve hiç bir zulm ve tahakküme boyun eğmeyen ve ancak akıl ve idrakinin aydınlattığı vicdanının emriyle hareket eden, hür zekâlara kuvvetli şahsiyetlere malik olacağız.

Şimdi bu hayal-perestlerin tezi şu suretle tenkid ediliyor:

Evvela, insani terbiye taraftarları mektebi bir sınıf mezhebinin hadimi kılmak istemiyorlar. . . Bu ne demektir?

Biri diğerini soyan, aldatan, ezen sınıflar mevcut olduğunu göstermemek midir? Fakir çocuklara kendilerinin bu mahkûmlar ve kurbanlar sınıfına ait olduklarını söylemeli midir? Onlara kendilerini zulüm ve esaret ve istismara karşı nasıl müdafaa edeceklerini öğretmemek, tarihin soyulan ve ezilenler sınıfını, ne kadar derin ızdırap ve fedakârlıklara katlanarak ne kadar çok kurbanlar vererek hakiki kurtuluş gününe doğru sevk ettiğini söylememek mi lazımdır?

Bugün sınıflar vardır ve yekdiğerleriyle çarpışıyorlar. . Bu gayr-ı kabil-i münakaşa bir hakikattir. Vazifesi bütün müsbet ve kati hakikatleri öğretmek olan mektep, hangi hak ve salahiyetle bu hakikati çocuklardan saklayacak ve onları mücadeleye hazırlamaktan men edecektir. Deniliyor ki mektebi büyüklerin mücadelesinin bir makesi yapmayalım, çocuklarımızı, daha küçük yaşlarında iken, cidal ve kin ve intikam havası teneffüs ettirmeyelim. Onlar, büyüdükleri zaman bu hayatı öğrenecekler, bu cidale bizzat kendi tecrübeleriyle alışacaklar.

Bu, kendimizi; ezmek ve mahvetmek istediğimiz mürteci istismar kuvvetlerinin şerik cürmü yapmaktan başka bir şey değildir. Bu çocukları, kendilerini bekleyen mücadeleye hazırlayacağımıza, silahsız ve vesait-i müdafaasız, hayat kavgasına teslim etmektir.

Burjuva mektebi, burjuva terbiyesi hakikati saklıyor. Ve bir takım yalan ve safsatalarla proleter çocuklarda mevcut müesseselere, mülkiyete hürmet ve merbutiyet hislerini telkin ve takviye ediyor. Bir kelime ile onları burjuvaziye (fikren *idéologiquement*) bağlıyor ve onunla menfaatleri müşterek ve mütesanid olduğu kanaatini hâsıl ediyor.

[568]

Mektepte iken hayat hakkında aldığımız fikir, içine atıldığımız zaman bizi demir pençesine alan hakiki hayata hiç benzemez. . . Bize mektepte gösterilen hayat, peri masallarında olduğu gibi, herkesin sulh ve sükûn ve saadet içinde yaşadıkları, sa'y ve faziletin mükâfatlandığı bir yer, bir cennettir. Fakat maalesef şeniyet bunun tamamıyla aksidir. Her yerde ve daima mücadele ve harp. . . Merhametsiz, vahşi, gaddar bir cidal var. En kuvvetlilerin, en hilekârların en zayıf ve namusluları alt ettikleri, ezdikleri cidal. . . Ve tahakküm ve istismar altında inleyen bu azim yoksullar ordusunun yaşamak haklarını kazanmak için soygunculara karşı açmaya mecbur kaldıkları bu sınıf cidali, mütefekkirlerin hayalhanelerinden çıkmış bir esas, bir fikir ve akide değildir. Her gün, her saat şahidi olduğumuz acı, feci bir hakikattir.

(romen rolan) ın hitap ettiği muallimlerden kendilerine bir sınıf terbiyesi vermemelerini tavsiye ettiği bu genç proleterlerden bazıları (Rur) un işgali için silah altına alınmışlardır. Bazıları Suriye ve adana havalisine gönderilmişlerdir. Romen rolan zannediyor mu ki, hâkimiyet ve istismarın idamesi için kendileriyle yaptırılan işler, “kuvvetli seciyeler” in, [“]hür zekâlar” ın kabul ve icra edebilecekleri işlerdir. İhtimal yarın bu genç muallimler alman inkılâbını boğmak, Türkiye cumhuriyetini ezmek için kitle halinde silah altına alınacaklardır. Böyle bir zamanda bir sınıf meslek ve mezhebinin bunları vazifeleri hakkında tenvir etmesi, onlara hak ve hakikat yolunu göstermesi ve lazım mıdır, değil midir? Bunu onlara öğretmek, onlara bir “esir terbiyesi vermek” midir?

Şpartaküs, roma patrisyenlerine karşı isyan etmiş esirleri inzibat ve intizam altına aldığı, teşkilatlandırdığı ve kahramanca zafer veya ölüme sevk ettiği zaman, esir zihniyetleri mi yetiştirmişti? Laik Türkiye cumhuriyeti mekteplerinde, mutlakiyet ve meşrutiyet idareye, halk düşmanlarına karşı kin ve nefret telkin ettiği zaman bir esir terbiyesi mi vermiş oluyor?

Çocuklara, insanlık, kardeşlik, teavün ve tesanüd hisleri yerine kin ve nefret duyguları telkin etmekle itham edenler katiyen aldanıyorlar. Marksist mezhebi yalnız, kin ve cidal öğretmiyor, aynı zamanda tesanüd ve muhabbet hislerini uyandırıyorlar. . . Fakat hasis menfaatler için insanları ve milletleri ezen, soyan ve birbirlerine kırdıran, boğazlatanlara karşı kin ve nefret telkin etmek, riya, yalan ve namussuzluğa karşı mücadele etmek ve bunları yenmek için lazımdır.

Mektebin mukaddes vazifesi kuvvetli seciyeler ve hür zekâlar teşkili olduğunu söyleyen romen rolan hiç düşünmüyor ki, bugün on beş yirmi milyon alman amelesinin evlatları, umumiyetle çamaşır, defter kalem, oyuncak, kâfi gıda ve istirahattan mahrumdurlar, pederleri, istismarcılara karşı muzafferiyetle neticelenecek kati bir harbe girişmeyecek olursa, bu sıska çocuklar asla kuvvetli seciyeler olamayacaklardır, zira bin türlü hastalıklarla, istismar altında, mahrumiyet ve yoksulluk içinde büyüyeceklerdir. Onlar hiç bir zaman hür zekâlar olamayacaklardır. Zira, sefalet ve cehalete zekalarını solduracak, felce uğrayacak ve düşman sınıfının mektebi onları zehirleyecektir.

İnkılâpçı terbiyeciler arasında, terbiye telakkisi hakkındaki bu esaslı fark, yekdiğerine tamamıyla zıd iki düşünüş tarafından iki felsefeden ileri geliyor.

Bunlardan bir kısmı meseleyi mutlak olarak, had-i zatında düşünüyor, muhakeme ediyorlar. İdeal demokrasiden, mutlak hürriyetten mükemmel terbiyeden bahsediyorlar. Ve hiç düşünmüyorlar ki bugünkü şerait-i içtimaiye dâhilinde demokrasi, istismarın en rezilâne ve riyakârane bir şekil olmuştur, ilmi ve akli değil, bütün manasıyla metafizik bir düşünüşdür tarzıdır.

[569]

Burjuvazinin elinde bir istismar ve tahakküm aleti olduğundan dolayı “devlet” e karşı – proletarya devleti dahi olsa – isyan eden onun derhal lağvını isteyen anarşistler gibi insani terbiye taraftarları da, aynı hâkim sınıfın bir ifsad vasıtası olarak kullandığı mektebin onlara – iyi, güzel, insani olsa da – müsbet ve muayyen hiç bir fikir ve kanaat telkin etmemesini istiyorlar. Ve içinde yaşadıkları muhitin şerait ve icabatını nazar-ı itibara almayarak tahayyül ettikleri mükemmel bir cemiyet için mükemmel insan yetiştirmeyi düşünüyorlar. Hâlbuki, diğer

cereyan taraftarları, zaman ve muhit unsurları haricinde, had-i zatında, mutlak insan tanımıyorlar. Muayyen bir devrede, iktisadi hayatın tesis ettiği muayyen şerait içinde yaşayan insanı görüyorlar. Onlar ilmi bir surette iktisadi ve içtimai hadiseler müşahede ve tedkik ediyorlar. Kendilerini şeniyet haricine vaz etmiyorlar. Ve demokrasiden bahs olunduğu zaman derhal soruyorlar: kasd edilen burjuva demokrasisi midir, yoksa proletarya demokrasisi mi? . . . Bunlar Marksistlerdir. . .

Metafizik bir surette düşünen insani terbiye taraftarlarının en büyük hataları, mevcut cemiyetin şerait-i hazırasını nazar-ı itibara almayarak, sırf akli ve insani ideal bir mektebi kurmak, had-i zatında mükemmel terbiyenin esaslarını vaz etmek istemeleridir.

Şüphesiz fikirleri, ideal bir cemiyet, bir terbiye nokta-i nazarından çok doğrudur. Ve bu fikirlerine sırf mürebbi sıfatıyla iştirak etmemek mümkün değildir. . . Fakat inkılâpçı sıfatıyla – ve biz her şeyden evvel inkılâpçıyız, çünkü terbiye de inkılâbın tabiidir – düşünüyoruz ki, zaruret bizi bu sınıf terbiyesini tatbika mecbur ediyor. Ve bu sınıf terbiyesi akli ve insani terbiyeye muhalif ve muarız olması şöyle dursun, bilakis onun yolunu hazırlar, tahakkukunu kolaylaştırır. Bu gayemize doğru atılmış ilk büyük adımdır.

Fil-hakika biz bugün, eskisinden biraz daha iyi bir âlemi, cemiyeti, arzı ettiğimiz şekilde tam ve mükemmel insanlarla değil, fakat bugünkü mevcut insanlarla tahakkuk ettirmek mecburiyetindeyiz. Evet, biliyoruz ki içtimai hayat güzel değildir, mücadele menfur ve müstekreh¹⁵tir. Şüphesiz yirmi asırlık bir esaret neticesi fikir vicdanları bozulan insanlarda hâkim olan hususiyetler, şahsiyetsizlik, hodbinlik, riya, yalan. . . dır. . . Bu vaziyet karşısında insani terbiyeciler ve içtimai ıslahatçılar şunu tavsiye ediyorlar: evvela insanları fikren yükseltelim, o zaman içtimai hayat kendiliğinden değişecektir; bu yeni insanlar yeni cemiyeti tesis edeceklerdir. . . Fakat içine atıldığımız mücadelede insanların ruhlarını yükseltmeye vaktimiz var mıdır ve fikir ve ruhları alça[1]tmaya, köreltmeye sevk eden bugünün şerait-i iktisadiye ve içtimaiyesi altında bu mümkün müdür?

Bu hayatı olduğu gibi kabul etmek mecburiyeti vardır. Ve istikbal, şeniyeti kudretli ellerle yoğurarak ondan, şüphesiz tam ve mükemmel değil, fakat herhalde eskisinden daha iyi bir eser çıkaran azim ve irade sahibi insanlarındır.

Binaenaleyh bizim bugünkü vazifemiz, zıddiyet ve mücadelelere sahne olan bu intikal cemiyetinde suni vasıtalarla mükemmel insani terbiye etmeye çalışmak değil, belki içinde hayal-perestlerin istedikleri mükemmel insanların yetişebileceği şeraiti tesis için mücadele edecek inkılâpçıları hazırlamaktır.

Mektep muhitin tâbiidir, onunla beraber tekâmül ve istihale eder. Bunun için sınıf terbiyesi, bizzat proletarya diktatorası gibi muvakkattir. Had-i zatında bir gaye değil, belki geçilmesi zaruri bir merhale olan proletarya diktatorasının müddet-i devamı muhtelif memleketlerin vaziyetlerine göre mütehavvildir. Aynı suretle bugünkü şerait dâhilinde tatbiki zaruri olan sınıf terbiyesi de, bizim tahayyül ettiğimiz ideal terbiye değildir.

[570]

---

¹⁵ İğrenç, tiksiniilen.

İnkılâbın harici ve dâhili düşmanları – tamamıyla mağlup olunca proletarya diktatorasının sebab-i mevcudiyeti kalmayacaktır. O zaman terbiyede sınıf mahiyetini kaybedecektir. Çünkü sınıf kalmayacaktır.

İşte görülüyor ki hakiki insani mektep ve terbiyenin tahakkuku ancak proletaryanın beynelmilel muvaffakiyeti neticesi kabil olacaktır. Bunun içindir ki, yalnız burjuvazinin kati mağlubiyetinden sonra kabil-i tatbik olabilecek esasları bugünden tesis ve tatbika çalışmak çok gayr-ı müsmir ve tehlikeli bir iştir.

Sınıf terbiyesi değil belki insani ve akli vasıflarıyla süslenen bî-teraf terbiyedir ki çocuklara cemiyet-i haziranın mekanizmasını öğretmediğinden, onları hayat mücadelesine hazırlamadığından ve bu suretle burjuvazinin müfsid¹⁶ tesirlerine maruz bıraktığından dolayı, eksik, gayr-ı insani ve tehlikelidir.

Biz ne kadar bî-teraf olmak istersek isteyelim, hayat bî-teraf kalmıyor, hasım taraf bî-teraf kalmıyor. Terbiye, iyi, fena, müsbet, menfi bir tesir demektir. Ve çocuklar, yalnız kısa bir zamanlarını içinde geçirdikleri mektebin tesirine tabi değildirler.

Anlamıyoruz, kime ve neye karşı bî-teraf oluyoruz? Zulüm ve istismara riya ve hileye, burjuva ideolojisi telkinatına karşı bî-teraf kalmak, bunların çocukların üzerinde serbest bir surette icra-yı tesir etmelerine müsaade etmek değil midir?

Bir dakika için mekteplerimizde çocuklara, istismarcılara ve istismar sistemine karşı kin ve nefret telkin etmediğimizi, onlarda sınıf zihniyeti ve sınıf şuuru uyandırmadığımızı, eskisinin yerine kaim olacak yeni bir cemiyet tasavvuru, yüksek bir ideal telkin etmediğimizi kabul edelim. Böyle bî-teraf, insani bir terbiyeye tabi olan; yani sağ yanağına bir tokat yediği zaman sol tarafını çeviren, maruz kaldığı bütün haksızlıklara eyvallah diyen, bütün insanlara, binaenaleyh soyuculara karşı muhabbet besleyen insanlar mıdır ki terakki ve inkılab amili olacaklardır?

Eğer bunlar olmayacaksa; bu inkılâbı mevcut insanların haricinde fevk-ül-beşer bir kuvvetten mi bekliyoruz!

Mektebin muayyen ve müsbet bir gaye telkin etmesine muarız olan, çocukları ve gençleri kendilerine yabancı ve menfaatlerine zıd gayelerin tahakkukuna hadim [...] gibi kullanılmamasını isteyen, bir kelime ile, proletarya devletini de, tıpkı burjuva devleti gibi bir sınıf terbiyesi vermekle itham edenler bu iki sınıf terbiyesinin gaye ve mahiyetleri arasındaki esaslı farkı ya görmüyorlar, yahut görmek istemiyorlar ve düşünmüyorlar ki proletarya sınıfının, içtimai inkılabın gayeleri, çocukların menfaatlerine yabancı ve zıd gayeler değildir.

Çünkü burjuva sistemi çocukların şahsiyetini körletiyor, vicdanlarını karaltıyor. Yeni neslin, yeni cemiyetin menafiini haleldar ediyorsa proletarya devletinin gayesi, çocukların, **bütün çocukların** melekât-ı ruhiyelerini, yaratıcı kabiliyetlerini inkişaf ettirmek, saha-i tefekkürlerini genişletmek, vicdanlarını derinleştirmek, hassasiyetlerini zenginleştirmektir. Bu gayeler ise yeni neslin, yeni cemiyetin menafiine tamamen mutabıktır.

Bugün çocukları samimi bir muhabbetle seven, beşeriyetin menafi-i âliyesini her şeyin fevkinde tutan hakiki inkılâpçıların yakın ve müsbet hedefleri, bizi bu gayeye yaklaştıracak,

---

¹⁶ Bozan.

eriştirecek inkılâpçıları yetiştirmektir. Bu ise hayat ve hakikate karşı göz yummak, yüksek felsefe bulutlarında uçmak, hayat ve mücadelesinin üstünde yaşamakla değil, ancak ve ancak bizzat hayatın içine atılmak ve burada bulduğu unsurları, silahları kullanmak – çünkü başkaları [571] yoktur – bütün zekâ ve kalpleriyle bu mücadeleye iştirak etmek mümkündür.

Onlar, cidal-i içtimainin üstünde, bî-taraf bir vaziyette kalamazlar. Zira orada yalnız hayattan ayrılmış imtiyazlı zekâların hodbinliği vardır.

İşte inkılâpçı mürebbileri ayıran ve inkılâpçı (muallimler enternasyonalı) nin teşekkülünü geciktiren iki esaslı cereyan. . .

Sadreddin Celal

TÜSTAV

Marksizm Dersleri:

Tarihi Materyalizm

Hayat ve varlık demek bir sıra hadiselerin mecmuası ve teselsülü demektir. Hadiseler ortadan kalksa mevcudiyet de birdenbire ortadan kalkar. İnsanlar henüz tekâmül etmedikleri zamanlarda da hadisat-ı mecmuaları içinde yaşıyorlardı. Binaenaleyh ilk insanlarda da ilk doğan şey bu hadiselerin izahı fikridir. Bunun doğmasıyla beraber de felsefe ve felsefi görüş başlamıştır. . Felsefe ve felsefi görüş bizim zamanımızda mürekkebe bir şeydir. . Hâlbuki insanların ibtidai safhalarında hadiselere ait telakkileri böyle mürekkebe bir telakki değildi. . Basit bir görüştü. . Bu görüş felsefi bir hükme varabilmek için bir takım kademeler vardır. Evvelâ âlem harici aza-yı hissiyemiz vasıtasıyla bize bir takım intibalar verir. Bu intibalar insanların dimağında yavaş yavaş birikir ve birleşmiş ittılalar, intibalar arasında tedricen bir zincirleme husule gelir, insanlar bütün bunlar arasında bir rabıta görüyor. . Fakat görüyoruz ki burada henüz izah edilmiş bir şeyler yoktur. . Nihayet son kademe, idrak edilmiş ve aralarında bir zincirleme husule gelmiş olan hadisatın izahı olacaktır. .

Hadisatı izah ihtiyacı doğduğu günden itibaren felsefi cereyanlar başlıyor. . . Yani görüşlerin ayrı ayrı cinslere ayrılması çıkıyor. . . İnsanlar hadisatın izahında başka başka yollar takip ediyorlar. . Bu suretle hadiselerin izahında “maddi” ve “ruhi” cereyanlar doğuyor. .

Başlıca üç şekil izah çıkıyor:

1-hadisatı, hadisatın haricindeki şeylerle, ruhi kanunlarıyla izah etmek. . – idealizm mesleği –

2-hadisatı, maddenin kendisiyle, kendi kanunlarıyla izah etmek. . – materyalizm –

3-hadisatı hem haricinde hem de dâhilindeki kanunlarla izah etmek – eklektizm –

Maddeden tahassul eden hadisatı izah edebilmek için bir uzviyet-ı müdrikenin bulunmasına lüzum vardır. . o halde bütün telakkilerimiz insana merbuturlar. . Tefekkür, şuur, idrak olabilmek için mutlaka en evvel insan olmak lazımdır. İdrak hadisesi de idrak da, yavaş yavaş tekâmül eden bir şeydir. . Bazılarının zannettikleri gibi Allah vergisi değildir. . Mesela hat-ı üstüva¹⁷ da oturan bir zencinin kar hakkında bir fikri yoktur. . . Hâlbuki dünyayı dolaşmış bir seyyahın hem kar, hem buz, hem soğuk, hem de sıcak hakkında bir fikri vardır. .

Hadisatı en fazla izah edebilmek, en fazla irade sahibi olabilmek için, fazla ve büyük idrak sahibi olabilmek lazımdır.

Maddenin haricinde bir idrak bir irade bir ruh-ı mutlak, tasavvuru bugün bizim için esassız görünüyor. .

Materyalistler diyor ki: bütün hadiseler maddeye merbuturlar ve hadiselerin arasında da bir rabıta vardır. En ruhi [572] hadiseler – mesela idrak – bile maddeye merbuturlar. Mesela soğuk fikrinin tahassulu için mutlaka âlem haricinde, maddede soğuk olması lazımdır. Şu halde

---

¹⁷ Ekvator.

idrak, şuurda âlem haricinin bir in'ikas¹⁸ıdır. Dimağ yaratabilmek için malzeme-i inşaiyesini hariçten maddeden alacaktır. .

Şu halde biz her şeyin esasında maddenin hareketini görüyoruz. Ve maddenin de kendi kanunlarıyla hareket ettiğini kabul ediyoruz. .

Şu halde biz materyalizmi doğru buluyor ve kabul ediyoruz. .

“eklektizm” in ise had-i zatında ufak bir tenkide bile tahammülü yoktur. . Eklektizmi tahlil ettiğimiz zamanda, esasında, daima materyalizmi veya idealizmi göreceğiz. Mesela, bundan bir kaç ay evvel saksonya’da teşekkül eden muhtelit kabineyi nazar-ı itibara alsak göreceğiz ki bu, kabine olmak itibarıyla bir külldür. Fakat tahlil edince, komünist nazırlarla, olmayanlar derhal ayrılacaktır. . Ve biz onları, ancak bu şekilde mütalaa edebiliriz. .

İnsan tabiatın içindedir. Fakat burada yalnız bulunmaz onun bir muhiti vardır. Dağ başında yaşayan insan, tabii bir insan olabilir fakat içtimai insan değildir. . Böyle bir insanda lisan, dîn teşekkül edemez. . Çünkü insan, yine bir insanla konuşur. . Din ise insanların müşterek itikadlarının heyet-i mecmuasıdır. Şüphesiz ki bunlar yalnız bir insanda olamaz. .

İnsanlarda idrakler çoğaldıkça ilimler inkısam etmeye başladı. . Hal-i hazırda da, bizden evvel de bir takım âlimler çıktılar. . Yalnız tabiatı tedkik etmeye başladılar. . Maddenin tezahürüyle uğraşan âlimlerin tedkikatından bu suretle hikmet, kimya. . ilh meydana çıktı. . Ve âlimler bunların hepsini ihata edememeye bin-netice ilimler de inkısam olmaya başladı. . İlim sistemleşmiş tecrübe demek olursa, felsefe bu sistemleşmiş tecrübelerin izahı demektir. .

Bazı âlimler insanı ferd olarak tedkik ettiler. Ondan sonra da bazı âlimler insanı cemiyet içinde tetkike başladılar. . Ve bundan “içtimaiyat” doğdu.

Cemiyet öyle bir mecmuadır ki onu tereküb eden cüzlerin arasında münasebet-i müteakabile bulunur. . . Bu tarife insanları da ilave etmek lazımdır. . Şu halde cemiyet beyenlerinde münasebet-i müteakabile bulunan insanların mecmuasıdır.

Demek ki insan tabiata ferd olarak düşer ondan sonra da cemiyete karışır. . İnsan ilk defa tabiatın bu telakkilerine maruz kalır. . Ondan sonra da ona cemiyetin kanunları tesir eder.

Gerek tabiatta, gerek cemiyetteki hadisat tesadüfî bir şekilde değil, kanuni bir şekilde oluyorlar. . . Hadiseler çok karışıklırlar; fakat birbirlerine bağlı bir takım mecmualara ayrılabilirler. . .

Cemiyette ne gibi kanunlar var?

Tabiatta maddenin kanunlarını izah eskidir. . Fakat cemiyet yeni tedkik edilmeye başlanmıştır. . Buna “içtimaiyat – sosyoloji” diyoruz ki ulum-ı tabiiyeye kıyasen yeni doğan bir ilimdir. . Cemiyet nihayet küçük bir şeydi. Küçük bir şeyden büyük kanunlar çıkarılamazdı. Hâlbuki bugün insanlar tek ve büyük bir cemiyet teşkil ediyorlar. . . Onun için bunun kanunları izah edilebiliyor.

---

¹⁸ Aksetme.

Marksizm hem bir tabiattır hem bir sosyolojidir. Marksizm'in iki derecesi vardır. . Biri tabiatın kanunlarını izah eder. Diğeri de yalnız içtimai hadiseleri mevzu-ı bahs eder. . Bunlardan birincisine “Marks'ın tabii materyalizmi” ikincisine “Marks'ın tarihi materyalizmi” namı verilir. . Fakat bu görüşlerin hepsine birden de “diyalektik materyalizm” denilir. . .

Son zamanlarda tekniğin inkişafı, münasebet-i müteakibinin [573] inkişafını intaç etmiştir. Ve cemiyet tekniğin inkişafı ile tekâmül etmiştir. .

Tarihi materyalizm:

Marks, pasif bir filozof değil. Aktif bir filozoftu. Ve onun felsefesi, daima hareketi istihdaf eder. . .

Marks diyor ki: “şimdiye kadar gelen âlimler cemiyeti yalnız tedkik ettiler. . Hâlbuki bu tetkikten çıkan neticelerle onu tebdil etmek lazımdır. . .” o halde Marks inkılâpçı bir filozoftu. . Binaenaleyh: Marksizm'le uğraşanlar inkılâpçıdırlar. . Marksist olup inkılâpçı olmadığını iddia edenler, şüphesiz ki Marksist değillerdir. . . İnkılâpçılıktan bir adım ayrıldığımız gün Marksizm'den ayrıldık demektir. . .

“Marksizm” derken, Marks'la beraber Engels'i[Engels'i olmalı] de hatırlamalıdır. . Çünkü ikisi de aynı şekilde düşünmüşlerdir. Ve hiç birbirlerinden ayrılmamışlardır. .

Marks ve Engels'in bizzat tedvin ettiği “Marksizm” hakiki Marksizm'dir. . Bu nevi Marksizm, Marks ve Engels'in kendi kitaplarından mütalaa edilir. . . Bir de “volker Marksizm” vardır ki bu, Marks'ı tenkid eden ve ötekinin berikinin kitaplarından öğrenilen Marksizm'dir. . Çok yazık ki Türkiye'de de bu nevi Marksizm anlatılmak istenmiş hatta ziya Gökalp Bey bile tenkidlerini bu esas üzerine yapmıştır. .

Tarihi materyalizm felsefe-i tarihtir. . Tarihte tahaddüs eden hadisatın kanunlarıdır. .

Tarih: insan cemiyetlerinin geçirdiği hadisatı kaydeden bir ilimdir. .

Felsefe-i tarih: bunları kaydederken sebeplerini tedkik eden bir ilimdir.

Tarihi materyalizm, öyle bir felsefe-i tarihtir ki bütün içtimai hadiselerin esasından maddeyi görür. . “maddi münasebetler” i görür. Maddi münasebetler demek, istihsal münasebetleri demektir. .

İstihsal münasebetleri ne demektir? Bunu; bizzat Marks'ın ağzından dinleyelim: “insanlar kendi hayat seyirleri esnasında ister istemez, kendi idareleri haricinde, birbirleriyle, takım münasebetlere girişirler ki bunlar istihsal münasebetleridir.” [1¹⁹]

Bugün bütün münasebetler istihsal münasebetleri olmayabilir. . Fakat ilk münasebetler, açık şekilde istihsal münasebetleri idi. . ve bu istihsal münasebetlerinin üzerinde diğer bir takım münasebetler doğar ki bunlar da “içtimai münasebetlerdir” bu şekilde, dini hukuki ahlaki. . . ilh münasebetler doğmuştur. . Asıl istihsal münasebetleri maddi hayat yolunda yaptığımız münasebetlerdir. . İçtimai münasebetler, örf ve adattan ibarettir. . Bu örf ve adat mürur-ı zamanla kanunen tesbit edilmiştir. . Demek ki cemiyetin esasında maddi münasebetler, istihsal münasebetleri yatarlar ve bunlar içtimai münasebetleri doğururlar. .

---

¹⁹ [1] Marks: “iktisad-ı siyasînin tenkidi”.

Acaba istihsal münasebetleri ne sebeple inkişaf ederler? Bunu da müteakip makalelerimizde izah ederiz. .

Nisan 924

Memduh Necdet

[574]

TÜSTAV

Proletaryanın Rüyası

– Yarının çocuklarına masal –

Vaktiyle, dünya sarayında, zengin bir cüce oturuyordu. Bu zengin cücenin dev gibi bir de kölesi vardı: adı, proletarya.

Proletarya iki şey bilirdi: biri, gün gece demeyip çalışmak, tıpkı sabırlı bir deve gibi; diğeri, babasından öğrendiği duayı okumak, tıpkı uslu bir papağan gibi.

Proletaryanın duası şuydu:

“Ey ulu tanrı, ey tanrılar tanrısı! Ben senin kulunum. Dünya kurulduğu zaman ben senin kölendim; dünya batıncaya kadar sana köle olarak kalacağım!”

Bu duayı, baş efendisinin ayaklarında, okurdu. Bu esnada zengin cüce onu kamçı ile döverdi.

İşte bu proletarya, günün birinde, nasıl oldu bilmem, boş kaldı. Yorgundu da. Yeşil bir ağacın gölgesini buldu. Çimenlerin üstüne uzandı.

Uzaklardan gelen rüzgâr ilkbaharın ne kadar çiçeği varsa hepsinin kokusunu getiriyor. Hava çok tatlı. Yer çok yumuşak, dallarda sevdalı kuşlar ötüşüyordu.

Proletaryanın göz kapakları kurşun gibi oldu. Uyudu.

-Proletarya, proletarya kalksana! . . .

Gözlerini açtı. Karşısında ihtiyar bir adam gördü. İhtiyar adam onun arkasından gelmesini işaret etti. Proletaryayı dağ başında تنها bir eve götürdü.

Orada, şöyle dedi:

-Benim hizmetimde kal, hizmetini karşılıksız bırakmam. Proletarya razı oldu.

İhtiyar adam, تنها bir evde, tek başına yaşıyordu. Sabahleyin çıkar, akşam gelirdi. Evin bütün işlerini proletarya görüyordu: ihtiyar gittikten sonra ortalığı temizliyor, civardaki ormandan odun kesiyor, ateş yakıyor, yemek pişiriyor.

Bazı akşamlar, işini bitirince, kafesteki kuşlara yem verir, bahçedeki saksıları sulardı.

Aradan yıllar geçti. İhtiyar adam proletarya ile bir defa olsun konuşmadı. Nihayet, on yıl sonra, bir saba evden çıkarken, proletaryayı yanına çağırdı. Ona şöyle dedi:

-Yukarı ki odaya çık. Rafın içinde ufak bir çekmece bulacaksın. On yıllık hizmetinin mükâfatı onun içinde duruyor.

Proletarya sevindi. Her halde çok değerli bir hediye olacak! Kim bilir, yumurta kadar iri bir elmas veya cevahir mi?

Lakin, çekmeceyi açınca ümidinin kuşu uçtu. Çekmecenin içinde bir parça kağıttan başka bir şey yoktu; ve kağıdın üstünde siyah mürekkeple bir tek harf yazılıydı: N.

Proletarya şaşırđı bir şey anlamadı. Sonra sihirli bir harf olmasın diye, yüksek sesle bir kaç defa tekrar etti: N, N, N. . .” Bekliyordu odanın duvarları yarılıp altın boşanacak! Lakin duvar yarılıp altın boşanmadı.

Aradan on yıl daha geçti. İhtiyar adam proletarya ile bir kelime konuşmadı. On yıl sonra, bir sabah evden çıkarken, onu yanına çağırđı:

-Yukarı ki odaya çık. Rafın içinde ufak [575] bir çekmece bulacaksın. On yıllık hizmetinin mükâfatı onun içinde duruyor.

Proletarya bu sefer mutlaka bir şey bulacağını umuyordu. Bir taraftan da kendi kendine şöyle dedi: iyi yüzlü ihtiyarın kalbi acaba taş mı?

Lakin çekmecenin içinde yine ufak bir kağıt parçasından başka bir şey çıkmadı; kağıdın üstüne bir tek harf yazılıydı: E.

Bundan sonra proletarya on yıl daha çalıştı; bir harf daha öğrendi: D.

On yıl daha iş; ve bir harf daha: yine, N. . .

Sıçrayarak korku içinde uyandı. Zengin cüce, elindeki kamçı ile, proletaryanın başına ve yüzüne şiddetle vuruyordu.

-Haydi bakalım, koca tembel, iş başına! Bütün işler yüz üstü seni bekliyor; sen hala uyuyorsun!?. . .

Her zamanki gibi bekledi: proletarya af dilemek için dizlerine sarılsın, ayaklarının tozunu öpsün. Lakin öyle olmadı: proletarya, o saate kadar tanrı bildiği ve dünya batıncaya kadar kölesi kalacağını zannettiği efendisini demirden daha kuvvetli elleriyle boğazından yakaladı.

Ucu bucağı bulunmayan tarlaları süren benim. Altın gibi sararan başakları ben biçiyorum, buğdayı değirmende öğütüp un yapar, çukur teknelerde yoğurduğum hamuru fırında pembe pembe kızartır sofrana dizerim.

Öyle olduğu halde *neden* ben aç kalayım?

Sayısı olmayan inek ve koyun sürülerini otlatan benim. Her sabah onları birer birer ben sağıyorum. Sonra sağdığım sütü kovalara doldurur, sarayına taşıyım.

Öyle olduğu halde *neden* ben doya doya su içmeyim?

Meyve bahçesini sulayan benim. Ağaçlara üşüşen kurtları ben ayıklıyorum. Meyveler erince onları toplar, ambarlarına taşıyım. Öyle olduğu halde *neden* ben bu meyvelerden bol bol yemeyeyim?

Koyunların yününden elbise yapan benim. İpek böceklerini ben yetiştiriyorum. Tezgâhta atlas kumaşlar dokur, onları biçer, hazırlarım.

Bütün bunlar senin süsüne yaradığı halde *neden* ben çıplak gezeyim?

İçinde zevk ve safa sürdüğünüz sarayın temelini ben attım. Çatısını ben kurdum. Mermerlerini ben taşıdım. Öyle olduğu halde *neden* ben açıkta yatayım?

Bal yapan arıların kovanından beyaz, sarı, pembe her çeşit balı ben çıkarıyorum. Bu balı tadan hep sen olduğun halde ben neden sade arıların iğnesine katlanayım?

Deniz gibi uzayan bağlardaki asmaları ben büyütüyorum. Ağırlaşan üzüm salkımlarını koparır, onlardan şarap yaparım.

Senin sofrandaki altın bardaklardan şarap taşıyor; mahzenler ağzına kadar şarap fiçileriyle dolu hâlbuki ben ateşten yanan dudaklarımı bir yudum şarapla ıslatamadım, neden?

Akşam vakti, gül bahçelerinde dolaşırım. Kolumda sepet ve dikenler ellerimi kanatır. Sen bu güllerden başına çelenk öfersin; hâlbuki ben, gül rengine boyanan ellerimin acısından, bir gül bile koklayamadım! Neden?

Zengin cüce, proletaryanın karşısında, kar fırtınasına tutulmuş bir yaprak gibi titriyordu. Ve proletarya muttasıl sordu: neden? Neden? . . . Sonra düşündü. Kendisi dev gibi bir adamdı. Bu bir karış cüceyi ne istese yapabilirdi: bir yumrukta toprağa gömer, bir fırlatışta karşı dağa çıkarıp parçalardı. [576] İstese suda boğar, istese diri diri ateşte yakardı. Lakin proletaryanın kalbi iyi idi. Bunların hiç birini yapmadı. Sade şöyle der:

-Buradan git, seni bir daha gözüm görmesin!

Zengin cüce fakat pek uzağa gidemedi. Hayatın vahşi ormanında barınmak kolay mı? Bir gece, bulutlar yıldızları örtmüştü. Gök karanlık, rüzgârlar gürlüyor, yabani hayvanlar hep bir ağızdan uluyordu. Zengin cüce ormanda helak oldu. Durgun limanlara alışkın gemi, fırtınalı ve açık denizde battı.

O tarihten sonra, yeryüzünde “efendi” lik ve “köle” lik kalmadı. Dünya sarayına yerleşen ve kendi işini kendi gören proletarya da, ömrü oldukça, alını terli fakat bahtiyar yaşadı.

Kerim Sadi

Tercümeler:

Şarkta ve Garpta İnkılab

Zamanımızın siyasi ve harsî hareketleri sermayedarlığa istinad etmektedir. Fakat bu sermayedarlık belli başlı iki sima arz eder: hâkim memleketler [...], müstemlekeler [...], birincisinin her zaman zikredilen misali olan İngiltere'nin bugün başında bir işçi hükümeti bulunmaktadır. İkincisinin timsalini göstermekte mütereddidim. Şeklen o vaziyette olan Hindistan yahut zahiren müstakil bir devlet olan çin ileri sürülebilir. Zira çin beynelmilel vaziyeti ve inkişafı itibarıyla bir müstemleke sayılır.

Sermayedarlığın beşiği İngiltere'dir. Karl Marks "sermaye" nam şaheserini doğrudan doğruya en müterakki memleketin inkişafını takip etmek suretiyle, Londra'da kaleme almıştır. Müstemlekelerde sermayedarlık, memleketin dâhilinde mevcut bir sermaye sayesinde değil; fakat ecnebi sermayenin istilası ile inkişaf eder. İki timsali ayıran bu hususiyettir.

Mösyö makdonald'ın, bu kadar dar görüşlü bir muhafazakâr olmasının sebebi nedir? Kapitalist İngiltere'nin adım adım tedrici bir tekamül ile, küçük sanatkarlıktan müctemi²⁰ atölye işçiliğine ve bundan da asri mihaniki sanayie geçmek suretiyle inkişaf etmiş olması bunu izah eder. Öyle olmuştur ki dünün ve evvelki günün bütün sakim²¹ itikadları, geçmiş nesillere ait fikriyatın bütün artıkları mösyö makdonald'ın kafatası içinde toplanmıştır.

İlk bakışta bu müşahede de bir manasızlık vehim olunur. Niçin Marks Almanya'da, on dokuzuncu asır Avrupa'sının en geri kalmış büyük memleketinde doğmuştur? Niçin Lenin yirminci asrın eşiğinde, Rusya'da doğmuştur? Bu zahiri manasızlık, tarihin diyalektik tedkiki ile ortadan kalkar. İngiliz sanayii şeklinde, tarih, en mühim ihtilal amillerinden birini halk etti; fakat bu amil gayet uzun ve yavaş bir tarzda husul buldu. Beşerin vicdanı umumiyet üzere, müthiş bir derecede muhafazakârdır: iktisadi inkişaf batı²² olduğu zaman, insanın dimağına güçlülükle hulul eder. İdealistlerin iddiasına göre, vicdan-ı beşer, fikr-i tenkid ilh. . .tarihi arkalarından sürüklerler. Biz, Marksistler, biliyoruz ki terakki amilleri; şimdiye kadar, farkına varılmaksızın icra-yı tesir etmiş olan ve güçlülükle şuurumuza hulul ederek oraya bir kıvılcım, bir yeni siyasi fikir ithal eden istihsal kuvvetleridir.

Fakat İngiltere gibi bir memleketin istihsal kuvvetleri, geri kalmış bir memleketi istila ettikleri takdirde, fikr-i tenkid, kıyas kabul etmeyecek derecede daha mvtr[müessir olmalı] olur [577] ve nazari evveliyatı mevcut olmak şartıyla, ihtilalkar tesirini icra eder. İster geçen asrın ilk nısfında Almanya'nın bulunduğu vaziyette bir memleket mevzu-ı bahis olsun; ister on dokuzuncu ve yirminci asırlar mülteka²³sında Rusya veya zamanımızın şark memleketleri vaziyetinde geri memleketler olsun hal aynıdır. Buralara, iktisadi amiller, ihtilalkar bir tarzda, eski adetleri ve usulleri kırıp dökerek, müthiş sadmeler, eski içtimai teşekküllerde şiddetli hareketler husule getirerek, hulul ederler. İşte bunun içindir ki Marks on dokuzuncu asrın ilk nısfında Almanya'da zuhur etti. Ve yine bunun için Lenin'i ibtidai Rusya doğurdu. En

---

²⁰ Toplanmış.

²¹ Yanlış, sağlam olmayan.

²² Ağır.

²³ Kavşak, iki şeyin birleştiği yer.

muhafazakâr amele fırkasının, sermayedarlığı en eski, en ziyade inkişaf etmiş memleket olan İngiltere’de bulunduğu hakkındaki mülâhazamızın zevahire rağmen, abes olmaması da bundan ileri geliyor. Diğer taraftan, cihanda en iyi komünist partisinin, hars ve iktisadiyat sahalarında bu kadar geri bir vaziyette olan, Sovyetler ittihadında bulunması da aynı sebebe mebnidir.

Rusya, iktisadi inkişaf nokta-i nazarından, İngiltere gibi sermayedarlığı ileri memleketlerle, Hindistan ve çin gibi müstemleke vaziyetinde olan memleketler arasında mutavassıt bir mevki işgal eder. İnkişafının istikameti ve evsafi itibarıyla, Rusya’yı İngiltere’den ayıran farklar, şark memleketlerinde daha bariz ve şedid bir derecede mevcuttur. Buralara sermayedarlık, mali ecnebi sermayesi şeklinde girer. Sermayedarlığın ithal ettiği makineler, eski iktisadi temeli yıkıyor; ve onun harabesi üzerine sermayedarlık iktisadiyatının Babil kulesini rekz²⁴ ediyor. Şarkta, sermayedarlık tedrici bir tekâmül ile batı bir tarzda icra-yı tesir etmiyor. Fakat eski çarlık Rusya’sında olduğundan daha sert ve şedid bir tarzda bir afet gibi yerleşiyor.

Yakın atide şarkın akıbeti ne olacağını, bu nokta-i nazardan tedkik etmek lazımdır. Ancak Amerika ve İngiltere bankalarının hiç de şairane olmayan, 1921, 1922, 1923, senelerine ait hesap defterlerinde şarkın müstakbel ihtilalkar mukadderatını görmek kabildir. İngiltere yeniden cihan murabahacısı vazifesini deruhde etti. Müttehede-i Amerika hayale sığmaz miktarlarda altın yığı! Merkezi bankanın mahzenlerinde üç milyar altın dolar mahfuz bulunuyor. Bu altın müttehede-i Amerika’nın milli iktisadiyatını adeta boğuyor. Amerika ve İngiltere kime itibar ediyorlar? Ne Rusya’ya, ne de Almanya’ya. Fransa frank’ı kurtarmak için ancak bir kaç kırıntı istikraz edebildi. O halde bu iki murabahacı devlet kime para ikraz ediyor? Paralar bilhassa müstemleke vaziyetinde olan memleketlere akıyor. Bu mali menabi Asya’nın, Amerika-yı cenubînin, cenubî Afrika’nın sanayiine yardım ediyor.

Harpten evvel müstemleke veya yarım müstemleke halinde olan memleketler, inkişaf etmiş memleketlere nisbetle, nısf derecesinde, Amerika ve İngiltere’den mali müzaheret görüyorlardı. Bugün müstemlekelerde işletilen sermayelerin miktarı, eski sermayedar memleketlerde işletilenden çok fazladır. Bunun başlıca iki sebebi şunlardır: bir taraftan yeni bir harp tehdidi altında bulunan harab ve kansız ihtiyar Avrupa’ya karşı itimadsızlık; diğer taraftan mevad-ı ibtidaiye müstahsili ve İngiltere ve Amerika’nın mamul eşya ve makinelerinin müşterisi olan müstemlekeler bu devletlerin muhtaç olması. Harb-i umumiden beri müstemlekelerin ve ael-umum geri memleketlerin, hummalı bir tarzda sınaîleştirilmesine şahit olmaktayız. Japonya’da, Hindistan’da, cenubi Amerika’da ve cenubi Afrika’da bu manzara bilhassa nazara çarpar. Eğer Çin’deki “kuomintang” partisi bütün Çin’i bir milli halkçı idare altında toplamaya muvaffak olursa, Çin’in de iktisadi inkişafı dev [578] adımlarıyla ilerleyecektir. Bu tahavvül hareketi, kabl-ül-tarihi bir yarım barbarlık halinden bagteten çıkacak ve sermayedarlık sanayiinin kazanı içinde kaynayacak olan hesapsız proletarya kitlelerinin seferberliğini hazırlıyor. Geçen asırlar fikriyatının artıkları, işçilerin şuurunda teraküm etmek için vakit bulamayacaktır. Onların maziden ani bir tarzda rabitaları kesilecek. Ve yeni fikirler, yeni hayat ve mücadele şekilleri aramaya mecbur olacaklar. O zaman şarkın Marksist ve Leninist partileri saha-i faaliyete atılacak ve inkişaf edeceklerdir.

---

²⁴ Dikme, yere sabitleme.

* * *

1883 tarihinde, Ruslar İsviçre’de de “işin azadlığı” namındaki grubu tesis etmişlerdi. Demek ki aradan 34 sene – yani bir nesillik zaman geçmiştir. İkinci Aleksandır’ın hükümrânlığı esnasında ilk Marksist mahfelin teşekkülünden, çarlık Rusya’sı, proletaryanın hâkimiyeti altına geçtiği tarihe kadar, ancak bir sülüs asırlık zaman geçmiş oluyor! Tarihe nazaran bu gayet kısa bir zamandır. Şark memleketlerinde tarihi inkişaf, muhakkak bundan daha pek çabuk olacaktır.

Şarkın genç Marksistleri büyük tehlikeler karşısında kalacaklardır. Bu vadide Rusya’nın misalinden onlar için alınacak pek çok dersler vardır. On dokuzuncu asrın sonlarında, istikametinden inhiraf etmiş sahte bir Marksizm, münevver burjuvazi için adeta bir siyasiyat mektebi olmuştu. Bu nevi Marksistler, nihayet kadetler, oktobiristler gibi, burjuvazyanın siyasi memurları oldular. Rusya’nın geri iktisadi vaziyeti, henüz mevzu kesb etmemiş olan siyasi fikirler üzerinde in’ikas ediyordu. Marksizm sermayedarlığın gayr-ı kabil-i ictinab bir vakıa olduğundan bahsettiği için, burjuvazyanın ileri unsurları onu sosyalizm nokta-i nazarından değil, sermayedarlığı arzu ettikleri için, kabul ediyorlardı. Fakat Marksizm’i bütün ihtilalkar muhtevâsından boşaltmayı unutmuyorlardı. Romanya’da hal aynı olmuştur. Hal-i hazır Romanya ricalinin ekserisi sahte Marksizm mektebinden geçmiştir. Sırbistan’da da bugün muhafazakâr ve mürteci olan birçok siyasiyûn, gençliklerinde Marksist ve Bakuninist olmuşlardı. Umumiyet üzere burjuvazyanın terakki-perver siyaseti tarafından muvakkaten Marksizm’den istifade edilmesi balkan memleketleriyle Rusya’da görülmektedir.

Aynı tehlike, şark memleketlerinde, Marksizm’i tehdid ediyor mu? Buna kısmen “evet” cevabını vermek icab eder. Zira şarkın milli hareketi bir terakki amilidir. Hindistan’ın kurtuluş mücadelesi derin bir terakki hareketidir. Fakat mücadelenin hedefleri yalnız milli ve burjuvadır. Çin’de de vaziyet böyledir. Marksist’lerin bu hareketlere müzaheret etmesi doğru ve lazımdır. Bu memleketlerin genç proletaryası bu hareketlere istinad mecburiyetindedir. Fakat yakın bir atide şarkın genç Marksistleri için, millici fikriyat ile işba²⁵a gelmek tehlikesi mevcuttur.

Şark Marksistleri, yalnız Marks’tan donra değil Lenin’den de sonra yaşamak itibarıyla, Rusya ve [...]. Marks, Lenin gibi ihtilalcı bir recül²⁶-i siyasi idi. Fakat bu iki tarihi sima arasında iki büyük fark vardır. Marks yaşadığı esnada, Marksizm’i tamamen tatbik imkânları mefkud idi. Marks içinde yaşadığı iktisadi şeraitin müşahedesinden velud akidelerini istihraç etmişti. Fakat cihan mukadderatına, hatta yalnız bir memleketinliğine hükmedecek kudretli bir partinin başında değildi. Bunun için Marks yalnız “sermaye” yi yarattı; Lenin ise teşrinievvel inkılâbını. . . Lenin Marks’ın nazariyatını tadil etmedi. Kendisiyle Marks arasında geçen zaman zarfında, pek çok tahrif edilmiş olan [579] o nazariyatı tasfiye etti. Şark Marksistleri, çeşit çeşit ıslahatçıların, Marks’ın akideleri üzerine yığıldıkları kirlere, Lenin tarafından temizlendikten sonra faaliyete geçmiş olmak muhassenatından müstefid oluyorlar.

Milli halkçılığa doğru inhiraf tehlikesi mevcut olmakla beraber Lenin’in bina ettiği iki muhkem kale – Sovyetler ittihadı ve komünist beynelmileli – sayesinde bu tehlike mühim bir nisbette tahfif edilmiştir.

²⁵ Doymak, doyurmak, açlığı gidermek.

²⁶ Erkek, bir işin ehli.

Lenin'in son makalelerinden "az olsun iyi olsun!" ser-namesi altında olanı tekrar okuyalım. Bu makale bilhassa teşkilat meselesine hasredilmiştir. Fakat aynı zamanda şarkın Avrupa'ya nazaran inkişafı ihtimaliyatını da tedkik etmektedir. Bu makalenin merkez sıkletini teşkil eden fikir şudur: Avrupa'da ihtilalin inkişafı tevakkufa uğrayabilir. Bu tevakkufun amili de bugün garbın muhakkak en muhafazakâr kuvveti olan "mağdonaldiram" olacaktır. Türkiye hilafeti ilga etti. Mağdonald onu ihya ediyor: garbın aksi inkılâpçı sosyalizmini, şarkın burjuva halkçılığıyla karşı karşı göstermek için bundan daha canlı bir misal olamaz. Afganistan'da makdonald'ın İngiltere'si memleketi Avrupalılaştırmak isteyen milliyet-perver burjuvalara karşı şiddetle muhalefet ediyor. İngiltere en mürteci unsurların iktidara geçmesini tercih ediyor. Aynı sosyalist makdonald bugün İngiliz sermayedarları hesabına Musul'u Türkiye'den koparmak istiyor. Bu misallerden şark milletlerinin, içtimai inkılâba ne derecelerde kıymet vermek mecburiyetinde oldukları vazihen anlaşılır.

* * *

Yüksek amele tabakatının garip muhafazakârlığına müncer olan tarz-ı inkişafı icabı, Avrupa'nın nasıl derin bir iktisadi inhitattan muzdarip olduğunu gözlerimizle görüyoruz. Avrupa çıkmaz bir yola sapmıştır. Amerika'nın, haklı olarak onun kabiliyet-i hayatiyesinden şüphe ederek, itibarını kimsesi bunu teyid ediyor. Diğer taraftan Amerika ve İngiltere itibar-ı malileriyle, müstemlekelerin iktisadi inkişafına yardım etmek suretiyle, onlar baş döndürücü bir süratle inkılâba doğru sevk ediyorlar. Eğer Avrupa bugünkü inhilal vaziyetinden çıkmayacak olursa; eğer amele sınıfının bu geri tabakalarındaki, imtiyaz taraftarı aristokrat zihniyetli makdonalizm devam edecek olursa; inkılab hareketlerinin merkez-i sıkleti büsbütün şarka intikal edecektir.

İngiltere'nin bir kaç defa onar sene imtidad eden sermayedarlık inkişafı, netice itibarıyla, Rusya'yı ve eski şarkı uyandıran bir ihtilal amili olmuştur. Tarihin bir cilvesi olarak belki şarkta kopan ihtilal İngiltere'ye avdet edecek – ve icab ederse onları kırmak suretiyle – garbın tahaccür²⁷ etmiş dimağlarına içtimai inkılab fikrini zorla sokacaktır.

Nâkili

Ş. H.

---

²⁷ Taş kesilmek, donup kalmak.

“Meçhul Asker”

“İtalyanca’dan”

Mazlum insaniyet kasırgasında, arza hâkim olan esrarengiz ve korkunç mezar sesinin nefesi arasında, siyah mukaddes servilerin yüksek başları yere eğildi. Artık mevcut olmayan bir âleme hitap eder gibi, ihtiyar çınarlar, yapraklarını, hoş bir tatlılık aynı zamanda matem ifade eden bir fısıltı ile hışırdattı. Zeytun ağaçları dalları ile çocuk ağlaşmasını, gelinlerin ah ve enin²⁸eti, validelerin nüvazişini taklid edercesine fısıldaştı.

Kuşlar cıvıltılarını kestiler. Yıllankavi nehirler kıyılarını [580] hafif hafif okşayarak sustu. Köpüren denizler derin bir sessizlik içinde uyuyor; sakin göllerin esrar-ı şarkisi dökülüyor. Makinelerde hareket yok. Hayatta olan her şey müsterih. . .

Çayırlar yeniden yeşillenmeye, çiçekler açmaya başladı. Tabiat kudretsizliği ve kederi içinde, insaniyetle kardeşçe nüvazişkârâne mırıldanıyordu:

“Sulh! Sulh!”

Korkunç ses bu mırıltıyı tezyif etti. İnsaniyet titreyerek çö – meldi. Ses meçhule doğru yıldırım çakar gibi inildeverek başladı:

Berhayat iken esir gezdim, ağzımı açamazdım. Şimdi ise ölüyüm, pervasız söyleyebilirim? Hayatın muammalarına yeni vakıf olduğum ve henüz sevgili anneciğimin kolları arasında bulunduğum bir çağda beni sevdiğilerimden ayırarak kan dolu dünya uçurumuna attınız. Beni silahlandırdıktan sonra “sen gülleler için bir et parçasısın, öldür ve öl” dediniz.

Gençliğimin hürriyet-efza baharında niçin ölmeliyim diye ümitsizlikle bağırdım. Cepheden, anneciğime “fena bir rüya değil midir bu, anne ölümüm yazık değil midir? Söyle bana anne, söyle bana bu hiç doğru bir şey olmasa gerek değil mi” diye yazdım. Beşiğimi parlak hülyalarla besleyerek sallarken, yarın öbür gün yanında çalışabilmek için sıhhi şartlar dairesinde beni kuvvetli, canlı bir genç olarak yetiştireceğini söyleyen sen değil miydin anne? Sen bana kini değil sevgiyi [...] ettin. Sen beni kendine has ulviyetinle insan kalbine insanca bağladın. Sen her gün tekrar edip durmaz mıydın ki, ebedi ayrılığımın mukadder hululüne kadar teselli etmek ve ihtiyarlığın ağarttığı saçlarına son buseyi kondurmak için büyütüyordun. Zevce mi nasıl bahtiyar edeceğimi, ona nasıl sadık kalacağımı, benim de mukadder saatimin hululüne kadar nasıl laik bir baba olacağımı öğreten sendin anne! Ben de bu dünyayı gözlerimde tatlı çehrenin hayali olduğu halde terk ettirirken ilham-ı eserin olan terbiye ile büyüttüğüm çocuklarımı etrafımda göreceğim ve münşerih²⁹ olacaktım ve senin bana benim de onlara verdiğimiz faziletlerle namuskârâne ve müsterihâne son dakikaya kadar yaşayacaktım, değil mi?

Heyhat anneciğim, bunların hiç biri tasavvur ettiğimiz gibi olmadı. Niçin ölüme doğru gidiyor ve niçin bu felaketli vakalara şahit oluyorum anne, evet niçin?

²⁸ İnilti.

²⁹ Neşeli.

Ve işte anneciğimin cevabı:

“aziz çocuğum, dünya zannettiğimizden çok fena – beni terk ettiğin günden beri gözyaşlarımdan başka bir şeyim yok. Benden bütün öğrendiğin şeyler hakikattir insanîyetin rüyalarıdır. Fakat dünyada o kadar fena insanlar vardır ki hırslarını tatmin etmekten başka bir şey düşünmezler. Ve bizzat onlar kendi kardeşlerinin maruz kaldığı katl-i amlardan ve insanîyet işkencelerinden mesuldürler. Cesaret, sevgili oğlum cesaret. Dönüşünde beni sağ bulmak istersen bir daha ölümden bahsetme!” titreyerek yazılmış olan mahdud satırlar gözyaşları ile yarı silinmişti. Bir gün beklediğim telgrafi da aldım. Eve koştum ve küçük bir tatakta[yatakta olmalı] ızdırabın iskelet haline koyduğu bembeyaz sevimli bir vücut buldum. İsmim dudaklarında olduğu halde öldü. Konuşmadım, hatta ağlamadım. Annemi gömmek için bir dakika müsaade bile vermediler. Tama’kar ve kıskanç vatanım beni köye davet ediyordu. Annemi son bir defa daha gördükten, ziyadar bir çelenk gibi sadakatkar alınını saran saçlarını ve bana tebessüm eder gibi duran gözlerini öptükten sonra ayrıldım. Babam, ta gözlerine kadar işlenmiş olan derin bir ümitsizlikle, beni selametledi. Mesut ve şen yuvamı bıraktığım andan [581] itibaren manen ölmüştüm. Cepheye gittim. Parıldayan zıyalara müstağrak, fevkalade zengin ve muhteşem şehirlerden geçiyordum. Çok sakindim. İnsanîyetin aşağı tabakalarını öldüren en acı ızdırapları pek tabii buluyordum. Nitekim cephe arkasında, maroken koltuklarda zevk ve safasına bakarak insan kanından müteşekkil nehirleri bir ticaret vasıtası gibi telakki eden birçok insanlar olduğu halde, ben kardeşler maktel³⁰ine yetişmek için can atıyordum. Bu da bana gayet tabii geliyordu. Birçok sefillerin yanında, şahsi muazzam servetlerin, aristokrasi tefevvukunun lüzum-ı vücuduna kanıdim. Düşündüm ki vatan ancak bu sayede vatanım olmuştu. Ve annemi açlıktan öldüren vatana, kardeşimi mahveden vatana ve beni de bitiren vatana küfürler savuruyordum, çünkü ben de ölmüştüm. Taşdığım vücut bana yükü. Ölümümü sabırsızlıkla bekliyordum. O ise kemik ellerini bana doğru müstehziyâne uzatarak kaçıyordu. Ölüm henüz benden uzaktı. En feci ölümlere sahne olan bir fırından öbür fırına, yanmış bir mektep gibi girift ağlara atıyorlardı. Karşı dağın büyük taşlarından, izenzo nehrinin çamurundan, Alplerin granit kayalarından sorunuz, onlar beni tanırlar. Loren’in balçığına, Trablusgarp’ın sıcaklarına sorunuz. Makedonya ve Arnavutluk’un bataklıklarına, Afrika’nın çöllerine gidiniz onlar size kazdığım yüz binlerce mezarları gösterir. Dünyanın her tarafında ölü arkadaşlar bıraktım. Dağ, göl, ova yoktur ki intikamsız birçok ölülerin medfen³¹i olmasın. Okyanuslara kadar uzanan topraklarda insan namussuzluğunun hesapsız kurbanları yatıyor. Hududsuz arzın her adımında intikam ismi yazılıdır. Bütün bu fena düşüncelerden, feci katl-i amlardan müteneffir³² ve ümitsiz olarak ölümü çağırdım. En nihayet elini bana da uzattı. Esir olarak ben başka esirleri gömdüğüm gibi, ben de esirler tarafından gömüldüm. Bir müddet bütün şiddetiyle devam eden harp vahşetini, ölenlerin iniltilerini duyuyordum. Sonra her şey sükûnet-yab oldu. Mezarımda kudsi haklarına büründü. Annem bana insanların fena olduğunu söylüyordu. Fakat ebedi istirahatımda insanlarla benim alakam yoktu. Mezarımda bu fevkalade sulhuna bütün kâinatı davet ediyordum. Ben hayatta iken insanlar beni pek fena kullandılar, öldükten sonra rahatsız etmezler diyordum. Meçhul ve ebedi uykumda onların hükümleri haricinde idim. Çünkü mukaddestim. Bir gün mezarımın üstünde bir kazmanın vuruşlarını

³⁰ Birinin öldüğü yer.

³¹ Mezar.

³² Nefret eden, sevmeyen, tiksinen, çekinip kaçınan.

duydum. Evvela bunun toprağı işleyen bir çiftçi olduğunu zannettim. Fakat sebatlı ve sert vuruşlar devam ediyordu. Kemiklerim çatırdadı. Mezarımın mukaddes saltanatını ihlale cesaret edenler kimdi? Yoksa salib için yine ızdıraplar, facialar mı başlayacaktı? Çapa tabutumu yarıncaya kadar vuruşlarına devam etti. İki kanlı el cesedimi yakaladı. İblisane maksatlarını keşfettim, hemen anladım ki beni öldürenler, cesedimi harisâne kazançları için alıyorlardı. Beni şan ve şöhret için öldürdüler. Ve yine aynı şan için, mülevves³³ sırtlan tırnaklarını mezarıma doladılar. O dakika işte sağken telaffuzuna cesaret edemediğim kanlı küfürlerle tuğyan³⁴ ettim. Hayatımda güller için canlı bir madde, bir et parçası olduğum halde, şimdi başkalarının şan ve şerefine alet oluyorum. Hayatımda bedbaht kardeşlerimle yığılmış bir halde, kokmuş arabalarda seyahat etmeli idim. Şimdi ise mutantan çiçekli arabalarda mücessem namus mevkib³⁵inde seyahat ediyorum. Ölmeden evvel yatağım çamurdandı, öldükten sonra güllerden, fulyalardan oldu. Sağlığımda soğuk ve karanlık istihkâmları sabahlara kadar beklerdim, şimdi muhtaç olduğum bir zamanda gunagun renkli ışıklar mezarımı aydınlatıyor. Genç ve dinç iken teellüm³⁶âtımı dinlemediğiniz ve hakkımı vermediğiniz halde, kara topraklara karıştıktan sonra hitabelerinizde [582] takdis olunuyor, menkıbeler kahramanı oluyorum. Perest-şikar annem zalim açlığa, benim hasretime tahammül etmeyerek öldü. Şimdi ise siz şerefime keselerle altın sarf ediyorsunuz acaba benim namusumun, benim hizmetlerimin şerefine mi? Hayır? Hiç şüphe yok yine kendi menfaatiniz için. . . Dinarlarınızın kıymeti beni kat kat şerefendirirdi. Vücudumu roma esirleri gibi kullandınız. Cebriniz ve kuvvetiniz sayesinde sizindir, yalnız merkad³⁷imi namussuzluğa bulaştırmayınız. En yüksek tekemmül şahikalarının iğrendirdiği ruhum, bütün icraatınızın insani olmaktan ziyade behimî³⁸ olduğunu görüyor. Siz mezarların cebbar³⁹ları, cesetlerin simsarlarısınız. Siz vatani vatan olarak değil, adi bir fahişe gibi kullanıyorsunuz. Sizin gibi riyakârlara, sizin gibi mütegaliblere yarayan vatani ben inkâr ediyorum. Ben sizin bildiğiniz manadaki vatani değil, insanlığın, zahmetkeşlerin, kâinatın vatanını temsil ediyorum. Ben milyonlarca boğazladığınız kurbanlar namına söz söylüyorum. Ve hala da boyunduruğunuzun altında kan kusturduğunuz (proleter) sınıfı namına bağıryorum. Sizin bayat fikrinize bakılırsa, milletlerin haşmeti, milyonlarca işçinin boğazlanmasına vabestedir. Çünkü günahlarınızın, hatalarınızın avakıbından mesul ve mutazarrır olacak sizler değilsiniz, başkalarıdır. Ölü yığınları önünde “şehitlere şan” diye yaşayanları teşci ediyorsunuz. Hâlbuki bu şan bizzat sizindir. Nazarında hiç bir şeyin kıymeti olmayan ölüye, sağlığında ona fazla gördüğünüz imtiyazları, kalbi durduktan sonra veriyorsunuz. Ölenleri tebcil⁴⁰ ediyor, yaşayanları kesiyorsunuz. Sizin şöhrete olan ibtilanız sırtlan iştihasından başka bir şey değildir. Sizi süsleyen tezyinat ve unvanlar, bizim kan damlalarımızdır. Bugün insanlık ihtikârının korkunç günüdür. Cesedimin etrafını saran mürâi kitlenin yalancı gözlerinde, [...] ile birlikte, nev-i beşer cellâdı Meduza'nın – yani (militarizm) in müthiş başını teşkil eden uzun tırnaklı ve vahşi dişlerle mücehhez bir canavar görüyorum. Fakat sizden artık korkmuyorum, çünkü ben de yirminci asra layık olan kurun-ı vustaî bir

---

³³ Kirli, bulaşık.

³⁴ Zulüm ve küfürde çok ileri gitmek, azgınlık, taşkınlık, haddini aşmak.

³⁵ Kafile, alay, cemaat.

³⁶ Elem, keder, tasa.

³⁷ Mezar.

³⁸ Hayvanca.

³⁹ İstedini yapan, kudret sahibi, imar eden.

⁴⁰ Ağırlamak, yüceltmek.

işkence ile muzdarip insaniyetin timsal-i mücessemiyyim. Öldürmüş olduğunuz milyonlarca kurbanların tatlı hayali, ilelebed karşınızda duracak ve namussuzluk damgasını taşıyan elinize tükürecektir. Kör vicdanınızı ısırın, taş kalbinizi dişleyen korkunç hayalet benim. Ben şehidlerin, ninelerin çocukların bütün mazlumların azimkâr müntakim⁴¹i, koca dünyanın (proletarya) sıyım. Tamamınızın kurbanı olan mahkûm insaniyet namına topunuza birden lanetler olsun. Bizim de hürriyet ve zafer günümüz yakındır. Korkunç ve neşe-i hayalet yalnız o gün duyacak ve benim kemiklerim bütün masum şehitlerin kemikleri ile beraber işte o vakit sevinçten titreyecektir.

-Tali' Sebati-

---

⁴¹ Öç alan, ceza veren.

Genç Marksistler Sütunu:

– Tarihi Materyalizm –

– İnsan ve Cemiyet –

1

Cemiyet nedir?

İnsanlar daima ve her yerde cemiyet halinde yaşarlar. Daha “Aristo” bile insanı (içtimai hayvan) diye tarif etmiştir. Cemiyet ile her teması ve münasebatını kesmiş mücerred insan tasavvur edilemez. Bu [...] dünya rahip veya derviş bile kendinin iddia ettiği veya diğer insanların ona atfettiği bütün bu feragate rağmen, çekileceği bir kaya kovuğunda cemiyetin muaveneti olmaksızın, manevi gıda ile hatta bir kaç gün bile yaşayamaz. İklim ve gıda itibarıyla en müsaid olan bir ormanın içinde bile insanın ferd olarak yaşaması, tenasül etmesi lisan, ilim, hülasa hars sahibi olması [583] mümkün değildir.

Binaenaleyh Marksizm’de, insanı, cemiyet dâhilinde ve cemiyetin her türlü içtimai halatından müteessir olan bir varlık olarak tasavvur eder. “Darvin” e göre, insan sadece tabiatın ortasında, tabiatın kanunlarıyla yuvarlanan uzvî bir mahlûk idi. Marks bu tabii mahlûku cemiyetin içinde ve cemiyetin kanunlarıyla icra-yı faaliyet eden bir içtimai hücre⁴² olarak aldı ve tedkik etti.

Marks’a göre cemiyet bir sistemdir. Her sistem bir vasata atbak[*intibak olmalı*] ettiği ve onun dâhilinde inkişaf etmekte bulunduğu gibi, cemiyetinde vasati tabiattır. “cemiyet tabiatın bir parçasıdır. Onun dâhilinde ve onunla beraber inkişaf eder.” [*⁴³]

Mamafih insan cemiyeti dediğimiz zaman bundan anlaşılman mana birçok fertlerin bir araya gelmesinden ibaret bir küme demek değildir. Nasıl ki bir arı kovanıyla alelade bir arada bulunan bir kaç bin arı arasında da fark vardır. Arı kovanını bir arı cemiyetini, alelade bir arı yığınınından tefrik eden şey, arı kovanını teşkil eden arılar arasındaki mütekabil maişet ve tenasül münasebetleridir. Bu münasebetler kovan dâhilinde geniş bir tevzi-i amele istinad eden bir istihsal şeklini arz eder. İnsan cemiyetine gelince bu cemiyette böyle bir maişet ve muaşeret sistemi demektir. Yani insan cemiyeti de (cemiyet vasfını) haiz olabilmek için onu teşkil eden fertler arasında mütekabil bir takım münasebetlerin ve rabitaların vücudu şarttır. Karl Marks bu hususu şöyle izah ediyor:

(kendi ma’şerî⁴⁴ yaşayışları arasında, insanlar birbirleriyle ister istemez, bir takım istihsal münasebetlerine girişirler. Bu istihsal münasebetleri o anda mevcut olan istihsal vasıtalarının [...] inkişaf derecelerine tabidirler. Bu istihsal münasebetlerinin heyet-i mecmuası ise cemiyetin iktisadi bünyesini teşkil ederler. İşte bu iktisadi bünye üzerinde de cemiyetin

⁴² Hücre.

⁴³ [*] anti during fredrik engels.

⁴⁴ Topluluğa ait, ortaklaşa, pek çok.

hukuku, siyasi müessesatı yükselir. Bunlara ise içtimai idrak, şuur ve fikriyatın diğer muhtelif şekilleri tevafuk ederler.” [**45]

Binaenaleyh insan cemiyeti de bir istihsal ve maişet sistemidir. Hars ve medeniyet bu sistemin içinden doğar. Ve ona uyar. En ibtidai devirlerde ve zamanımıza kadar insanlar muhtelif (hars ve medeniyet) safhaları geçirdiler. Ve her safha bir maişet ve istihsal sistemine tekabül etti.

Şu halde cemiyet zaman (yani tarih) içinde tekâmül eden bir ma’şer⁴⁶iyet ve içtimaiyet⁴⁷ sistemidir. Yalnız bu tekâmül muhitin tesiriyle, her yerde aynı mertebede olmaz. Hadisat-ı tarihiyede, çok defa bu tekâmülü tekrar başlamak üzere muvakkaten durdurur ve kirletebilirler. Mamafih bu tevakkuf ve tehhürleri icab ettiren avamilden sarf-ı nazar, cemiyet inkişaf seyrini takip eder. Bu gibi hususata bakarak cemiyeti (uzviyete) nebat ve hayvana benzeten ve ona göre ahkâm çıkaran mütefekkirler görülmüştür. Şüphesiz cemiyetin uzviyete münasebet ve müşabeheti olan noktaları çoktur. Fakat bilhassa bu müşabehetlere istinad ederek bir cemiyet ilmi yaratmak abestir. Hatta Türkçe’imizde bile bu müşabeheti hatırlatan sözler vardır. Mesela: alınının teriyle yaşayan ve bu sa’y ile hiç çalışmayan tufeylileri besleyen halka “ayak takımı” denilmektedir. Eğer bu çalışan halkın herhangi bir haklarını istirdad hareketleri görülse yani cemiyet [584] dâhilinde inkılab denilen içtimai hadisenin alametleri bilirse bu hadiseye hemen (söz ayağa düşmek!) gibi isimler verilmektedir.

Bazı mütefekkirler de cemiyeti bir makineye teşbih ederler. Bunlara göre, içtimai hadisat, irade-i beşeriyenin hiç sunu⁴⁸ ve tefsiri olmaksızın mihaniki bir surette vaki olmaktadır. Bu şekil bir tasavvur da, keza abestir. Cemiyet makinesinin bütün aletleri canlı ve akıllıdır ve bazı şerait dâhilinde bu aletlerin her birisi her vazifeyi görmeye kabiliyetlidirler.

Hulasaten cemiyet esrar [...] ve ilahi iradelerin bir cilvesi olarak, bir araya toplanmış ve sadece bu iradelerin keyf ve arzusuna göre ölen yaşayan bir mevcut şeklinde görünmüyor: gayr-ı faal bir insanlar yığını değil, ynlerde[*beyinlerinde olmalı*] mütekebil istihsal münasebetleri ve bu münasebetlere müstenid içtimai bağlar bulunan zî-hayat bir sistemdir. İşte Marksizm içtimaiyatının yani proletarya felsefesinin (tarihi materyalizm) in mevzuu ve gayesi de bu sistemin inkişaf kanunlarını keşif ve tesbit etmektir.

– *Kızıl Çalkuşu* –

---

⁴⁵ [**] iktisad-ı siyasinin tenkidi (karl marks) tarihi materyalizme ve sınıf mücadelesi tarihine ait olmak üzere genç marksistler sayfelerimizde tevali edecek olan bu bahisler genç bir muharremiz tarafından bir türk profesörünün notlarına tevfikân tahrir edilecektir.

⁴⁶ Topluluk.

⁴⁷ Sosyallik.

⁴⁸ İş, eser.

Zincirlerin Sesi

-burjuva zindanlarında inleyen yoldaşlara-

“ . . Biz paslı zincirleriz. . . İsyanın, gazabın zehirleriyle dolan karanlıklardan çıktık; ölümün ve zulmün ellerinde hıçkırıyoruz. . . Bizi siyah dehlizlerimizden çıkaran kuvvete (nefret ve lanet) uğultusu karışmıştı. . . Bizi (nefret! Ve lanet!) diye diye için için boğulanların nasırlı elleri halkaladı. . . Bizi, ölüme isyan, zulme isyan, karanlığa isyan diye boğuk, boğuk inleyenler sıraladı. . .

Fakat bugün biz, ölüm ve zulmün kanlı ellerindeyiz; ismet ve namusun kollarını bağlıyoruz. .

Ölüm ve zulmün, ismet ve namusu boğazladığı beldelerdeyiz; bizi, mefkûreyi esir, nuru karanlık, güneşi gece yapmaya yolluyorlar. . .

Genç inkılâpçı! Gözlerinde yanan alevden korkmuyoruz. Onda, bizi eriten ilk kuvvetin, ilk uğultulu vecdi tutuşuyor. . .

Genç inkılâpçı! Saçlarının bu taş duvarlar önünde karışan, perişan titreyişleri de bizi ürkütmüyor. . . Onda biz, o ilk (isyan ve lanet!) diye için için boğulanların başlarında eriyen gece dalgalarını buluyoruz. . .

Genç inkılâpçı! Biz seni esir yaptık! Biz senin zulme uzanan yumruklarını ağır halkalarımızla indirdik! Biz senin çelik kollarını hareketsiz, demir vücudunu dermansız bıraktık!

Lakin, şu taş duvarların kararmış kovuklarına dolan bakışlarındaki o cehennem bizi eritiyor. . . Saçlarından serpilip o uğultulu heybet bizi titretiyor! Boynunun ağır ve ürkünç eğilişi, halkalarımızı vecde ve huşu'la düğümlüyor. . .

Genç inkılâpçı! Senden zincirler değil, ölümler bile korkar! Önünde zalimler, harisler değil, onların ruhlarındaki kan ve irin sızan cevhersiz çirk-ab⁴⁹ değil kainat titrer!. . .

Alnının meçhullere doğru kalkan ihtişamı ne kadar eritici ve ürkütücü!. . . o yangınlar gibi derin, korkutan gözler kadar titreten ve yıkan ne var, ne var büyük inkılâpçı!. . .”

* * *

Taş duvarların ıslak satırları ağır ve uğultulu şakırtılarla birden bire korkunçlaştı. . o küçük hücrede [585] sanki bir cihan, bir alem canlanmıştı. . Derin bir nefes, geceler gibi engin bir ses duyuldu:

-“siz, benim kırmızı paslarla, büyük halkalarla ağır ve muzdarip zincirlerim!. . siz, benim insanları kıvrandıran kıvrandıran mezarlara götüren karanlığa karşı isyanımı söndürmüyorsunuz! Ona belki mütevazı şakırtılarla “haydi!” diyen, o isyan ve azmin yaratıcı hamlelerine “yürü!” diyen, zulmü, ölümü çırçıplak soyan, hakikatleri aydınlatan siz, sizsiniz! Benim, paslı ve ağır halkalarla şakırdayan zincirlerim!. .

---

⁴⁹ Pis su.

Sizin sesleriniz bizi ağlatmaz! Siz bana ızdırap değil ateş, acı değil alev, korku değil kudret veriyorsunuz!

Yeni ve kızıl bir cihan yaratmak için ölümün canavar yollarına çıkanlarla yoldaşım! Siz bu ölüm yollarına taşan deniz ruhuma, belki bir nefes daha kudret, bir damla daha isyan, bir damla daha kin ve gazab veriyorsunuz!

Ruhumun uğultularını, vicdanımdaki yangınların çatırtılarını besteleyen zincirler! . . . paslı halkalarınıza doğru uzanan boynumun, gerilen alnımın (yüce mefkure) nin şahikalarından aldığı kudret ve isyan sizi de mi titretiyor? Benim, paslı ve ağır halkalarla şakırdayan zincirlerim. . .”

5 – Mayıs – 924

Tuğrul Vecdi

TÜSTAV

İnkılabî Vecizeler

Her nizam-ı içtimai gebedir, vakt-i merhun⁵⁰ette başka bir cemiyet doğurur. Hâkim sınıfın tazyik ve şiddeti, fazla istismar ve soygunculuğu, yeni cemiyetin daha erken doğmasında en büyük amildir.

*

Devamlı dış ağrısı esir-i beşeriyetin çektiği azaba benzer: bir dakika, daha büyük bir azaba katlanarak, daimi ağrıdan kurtulmak için, çürümüş dişi kökünden çıkarıp atmak ne kadar elzem ve zaruri ise, büyük proletarya kitesini daimi azab zincirleriyle bağlayan mütefessih burjuvaziye de kökünden yıkmak o kadar elzem ve zaruridir. Kitleyi esaret azabından kurtaran inkılab, ferdi sancıdan kurtaran diş çekmek gibidir.

*

Su ve hava gibi arzın bünyesine ait oldukları için toprak ve madende tabiidir ki bütün sekene-i arzın hak-ı iştiraki vardır. Arzın herhangi havadar ve kıymetli bir parçasını istihkâm telleriyle çevirerek “burası benimdir, senin değildir” demek ve diyebilmek belahet⁵¹ ve istidaddan başka bir şey değildir.

*

Kanunlar ve nizamlarda temel tutmak için, inkılab dimağlara ve kalplere hâkim olmalıdır.

*

İnsanların kocaman maişet derdi bütün urbanlığıyla meydanda dururken kâinatın esrarıyla uğraşmak abestir.

*

İnsaniyete sulh ve sükûn lazımdır. Fakat iyi bir kavga kötü bir uzlaşmadan beşeriyet için her zaman daha faydalıdır.

Ferdi sermaye eğer istihsalattan hâsıl olmuşsa [586] hırsızlık. Ticaretten hâsıl olmuşsa dolandırıcılık neticesidir.

*

Teşkilatsız işçilerin hayatı merhametsizlerin merhametine bağlıdır. Patron makineye el sürmesine müsaade eder ve kollarını merhameten isticar ederse işçi yaşayabilecektir.

Ömrü, maişet mezarı olan maden kuyularında güneşe hasretle geçen bir işçi için hayat korkusu ne demektir? Dünyada bu hayattan daha korkunç bir tehlike mevcut değildir.

Bugün firavunların allahlık davası nasıl telakki ediliyorsa, yarın hükümdarlık davası da öyle telakki edilecektir. Ve beşeriyet ferdi saltanatlara boyun eğdiğinden ilelebed utanacaktır.

---

⁵⁰ Ödünç.

⁵¹ Ahmaklık, düşüncesizlik.

*

Her zîynet ve ihtîşâm, fakir ve ihtiyaç içinde kavru lan insanların suratına vurulmuş bir hakaret sillesidir.

Hemşinli

TÜSTAV

Sönmeyiz Artık! . . .

Şu rüzgârlar;

Sulardan bir kasırğa olsa. . .

Yağmurlarla karlar

Gökten taş gibi yağsa. . .

Yıllardan beri değil mi ki öldük. Yaratıldık. . .

Toprak altında kızıl bir maden gibi kaynaştık,

Sönmeyin artık! . . .

Mademki, fikirlerde şimşekler çaktı.

Mademki, mazlumların bahtı uyandı. . .

Değil mi ki beşer birdir bizce. . .

Ey şuurlu arkadaş!

Yerlerde taş kalmasa, topraktan ot bitmese

İstismar alevi hiç sönmese, yansa, dinmese. . .

Her ne olsa da;

Biz

Ereceğiz

Müşterek maksada!

Mart 924

M. Lütfü

Asar-ı Münteşire Sütunu:

Harbin Edebiyatı

ve

Zaniyeler [*⁵²]

Bugün sermayedar dünyasının tarihe bıraktığı, otuz beş milyon insan başıyla bezenmiş yadigârın doğurduğu neticeler önündeyiz. Bu haileden sonra seneler geçti, yine her gün gözlerimizi yeniden akan kanların kırmızı renkleri tırmalıyor. İnsanlar, mev'ud “sulh-ı müebbed” i değil, muvakkat bir sükûn devresini bile göremediler. Bugün de “kan kokan karanlığın bağrında” yeni bir haile hazırlanıyor; fakat ileriye gören gözler, onun arkasından doğacak olan yarının sihri müjdeliyorlar.

Biz, bunlardan “sınıf kavgasının son ve kati safhası” na geldiğimizi anlıyoruz. Uzun bir teraküm devresinden sonra birden bire patlayıp bir kaç sene içinde son haddine gelen bu seri hareketteki sırrı, bin bir acıyla dolu uzun harp senelerinde ve dökülen otuz beş milyon insanın kanında aramalıyız. Proletarya ızdırabın en acısını ve burjuvazinin maskesi düşmüş iğrenç çehresini en vazih olarak bu sermaye harbinde gördü.

Efendisinin parasını ve vatanını muhafaza etmek için dövüşenler, ölen ve öldürenler siperlerde, harp meydanlarında kan ve ateşle boğuldu; cephe gerisinde patronunun kesesini doldurmak için didişenler de; açlık, soğuk ve hastalığın insafsız ellerinde [587] kıvrattılar. Kaldırımlar üstünde aç köpekler gibi sürünenler kendilerini mezbahalara sevk edenler tarafından nasıl çiğnendiklerini ışık görmeyen sefil evlerde “bir lokma ekmek! . . .” diye inleyenler, onlara “vatan ve milliyet dersi” ve bunların nasıl bir zevk-i [...] hayatı yaşadıklarını gördü.

Harb senelerinden yadigâr kalan açlık ve sefalet günleri birbiri üzerine yığıldıkça, yoksul muzdarip kitlelerin benliğine arız olan kıvılcım büyüdü. Bugün isyana kaybolan kıvılcımın, yoksullar âleminde ilk tezahür ettiği şekil, burjuvaziye karşı nefret ve ebedi bir kindir. Bu hislerin doğurduğu gözyaşından, ızdıraptan, gayzdan örülmüş bir edebiyat vardır ki, biz ona “harbin edebiyatı” diyebiliriz.

Bu edebiyatın sahifelerinde binlerce sefilin iniltisi, harbin karanlıkları altında bin bir acıyla çarpan harab şehirlerin kalbi sokaklarda aç ve hasta sürünen nihayetsiz kitlelerin, yüksek koltuklarda kendileriyle eğlenenlere karşı beslediği kin duyulur. İşte bu edebiyat, yarını yapacak olan bugünü hazırladı. O dünü söylüyor; fakat onun söylediği dün yarını yapacak olanlar, ondan ve onun edebiyatından iman alıyorlar.

Son aylarda çıkan Salahaddin enis bey'in “zaniyeler” i her millette hemen hemen aynı seciyede olan bu edebiyatın eserlerindedir. Zaniyeler; Türkiye’de harbi yapanlara, harbi idare edenlere bir kelime ile Türk burjuvazisine yükselen nefret sadasıdır. Zaniyelerin yaprakları çevrildikçe, bu tufeylilerin müteaffin⁵³ hayatları gözlerinizin önünde bütün iğrençliğiyle açılır ve kalbiniz nefret ve isyanla titreyerek [...] ve riya dolu muhiti dolaşırsınız. Bunu muharrir de

⁵² [*] roman (325) sahife: muharriri; salahaddin enis.

⁵³ Çürüyüp bozulan.

kitabın ilk sahifelerinde söyler: “onun ruznamesini okurken biz aziz kari! O ruznamenin ihtiva ettiği satırlar içinde kendimizi bulacağız, harb-i umumi devrini ve o devrin ekâbirini bulacağız. Sokaklarda kaldırımlar üzerinde aç sinekler gibi öldüğümüz günlerde, karşılarında el pençe divan durduğumuz insanlar tarafından açlık ve ızdırabımızla nasıl çirkin bir şekilde eğlenildiğini göreceğiz. Sabahleyin bize “vatan, vatan!. . .” diye bağırarak bir imzasıyla bizi maktel⁵⁴lere sürenlerin aynı günün gecesinde Fitnat’ın muhitinde şampanya kadehleri ve kadın dudakları arasında nasıl mest ü şad saatler yaşadıklarına, kanepeler ve halılar üzerinde nasıl bir fuhuş ve zevk-i [...] sarhoş olup sızdıklarına şahit olacağız.”

Romanın mevzuu, binlerce açın cephelerinde, karanlık kulübelerde öldüğü harp günlerinde, Türk burjuvazisinin geçirdiği sefiş hayattır. Bunu biz Fitnat’ın ruznamesinden okuyoruz.

Fitnat o kadınlardandır ki; proletaryanın içinden doğmuş, fakat tesadüf onu kendi muhitinden ayırarak başka bir sınıfın insanları içine atmıştır. Fitnat, ömrünün ilk zamanları, fakir ailesinin evinde maişet müşkülâtı içinde geçmiş ve mahrumiyet nedir bizzat duymuş, sefalet nedir bizzat hissetmiş bir kadındır. O “yüksek hayata ve [...] şahika⁵⁵lara” karşı bir kin duymuş ve “paranın” ne sa’yın, ne de zekânın mahsulü olmadığına, kanaat getirmiştir. “sevilecek bir mahlûk değil, yenilecek bir şikar halinde bir tiftik tüccarına” satılmış ve bir müddet bu hantal altın babası ile bütün genç emelleri solduran boş günler geçirmiştir. O, bu evlilik hayatında paranın ne rezil bir şey olduğunu daha derinden hissetmiş; kendi karnını ve hasta karısını doyurmak için meram bağlarında sesini satan bir hafızla, vücudunu ve hüsnünü satan kendisi arasında bir fark olmadığını anlamıştır.

Bir gün aşk ve saadet ihtiyacı onu güzel ve meşhur bir doktorun kolları arasına atmış; fakat oradan da hüsrarla ayrılmıştır. Fitnat bu rüyadan uyandığı zaman bir uçurumdan yuvarlanmakta olduğunu, fakat artık buradan dönmek imkânı kalmadığını gördü. Bundan sonra Fitnat kendisini vekayii cereyanına bırakarak, eski mesut hülyalara veda ediyor ve intikamını bugünün bozuk cemiyetinin kırdığı kendi hayatının intikamını, önünde eğilen büyük ve zengin başları ezmek ve mahvetmekle alıyor.

Fitnat’ın hayatında, telakkilerinde en çok tesiri olan ve romanda Fitnat’tan daha kuvvetli bir şahsiyet olarak yaşayan iclâldır. İclal, hayatı çok acı duymuş ve yaşadığı âlemin hodbin insanlarına karşı çok merhametsiz olmuş bir kadın. . . iclal, hayatını bir lokma ekmek için başkalarının zevkini, hırsını tatmin etmekle harab eden tüketen bir kadın. . . Ayaklarıyla İstanbul’un alnına basarak yüksek ve mukaddes tanıdığımız mefhumları kırıp parçalamaktan zevk duyan yaşanılan cemiyeti teşrih masası üstüne serpilmiş bir lâşe çıplaklığıyla göstermekten çekinmeyen bir kadın. .

İşte Fitnat bu kadınla yaşamaya başladıktan sonra muhitindeki insanlara karşı daha haşin ve merhametsiz oluyor. Artık onun kalbi seven, ızdırıp çeken bir kadının kalbi değil, bir taş parçasıdır. Ruhunu, içinde dinlenecek bir vahası olmayan nihayetsiz bir çöldür; bu çölü ne kadar yolcular, ayakları şerha şerha geçmişler fakat hiç biri onda mişman olamamışlardır. Hilkat ihtimal ki onu, kaldırımlar üstünde sürünen aç bir sınıf-ı beşeriyetin, [588] tok bir sınıf-ı

⁵⁴ Bir katlin yapıldığı yer.

⁵⁵ Zirve, dağ tepesi.

beşeriyete karşı hissettiği intikamı almaya memur etmiştir. Ve bu kadın vazifesini kemaliyle ve layıkıyla ifa etmiştir.

Artık aziz kari, ekâbir ve eazımın İstanbul'unu onun ruznamesinden dinleyiniz. Orada; kalemlerinin bir imzasıyla kaşlarının küçük bir inhina⁵⁶ ve işmi'zaz⁵⁷ıyla yüzlerce ve binlerce insanların hayat ve mukadderatı üzerinde bir inkılab ve tahavvül husule getirebilen kimselerin, masalar ve kanepeler üzerinde nasıl sızıp serildiklerini görürsünüz. Bunların arasında nazırlar, memleketin en yüksek ve en be-nam⁵⁸ şairleri, gazetecileri, mütefekkirleri vatan-perverleri vardır.

O ruznamenin sahifelerinde “Türkiye'nin bütün insanları, kapışırmasına yedikleri ekmelemlerle kocasının kesesini doldurmak ve kendisine yığın yığın eteklik ve kutu kutu fondan parası yetiştirmek için uğraşıp didindikleri, hanım efendiler, “hürriyet namına – günahkâr ve bî-günah birçok insanları ipe yollayan, açılan ağızları nefy ve icla⁵⁹ ile kapatan ve nihayet bir gün bizzat hürriyetin bile, boynuna bir kement ve bileklerine zincir geçirerek, zanedana ilka eden” paşalar. “ticarete giriştikten sonra halka le-ül-hamd şekeri üç yüz elli kuruşa yediren ve onun okkasına iki yüz kuruş verdiren” nazırlar, “isterse bütün İstanbul'u lambasız ve ışısız bırakabilecek ayağı şalvarlı başı sarıklı” kapitalistler. “banyoları şampanyalarla dolduran” harp zenginleri ve onların kirli ve iğrenç hayatları vardır.

Burjuvazinin İstanbul'unun yanında, bir de gecenin derin zulmeti arasında lambasız ve aydınlıksız, için için soluyan bir İstanbul vardır. “– ne verseler ona şakir, ne kiliseler ona şad – olan bu İstanbul, hududlarda, Çanakkale'nin yamaçlarında ölen çocukları için – belki etrafımı rahatsız ederim – diye fazla hıçkırıkla ağlamaktan bile çekiniyor ve çekindiği içindir ki gözyaşlarını yalnız kendi içine boşaltıyor ve ekmeğinin tuzunu, yalnız kendi gözyaşlarından alıyor.” Bu proletaryanın İstanbul'u acıktığı zaman ciğerlerini yer ve susadığı vakit gözyaşlarını içer, matem ve elemelerini yalnız kendi göğsüne gömerken; ötede burjuvazinin, ekâbir ve eazımın İstanbul'unda yüzler kızartıcı kirli sahifeler, rezil ve rüsva âlemler oluyor. Cephede asker ölüyor. İstanbul'da keselerini doldurarak yaşayanlar, sanki zaferi kendileri kazanmış gibi övünüp seviniyorlar.” Zafer şerefine tertib ettikleri rezilâne eğlentilerde sızıp horuldayan paşalar üç sınıf askerin silaha celbine ait kararnameler imzalıyorlar.

Koca bir şehrin dörtte bir halkı, kendisi için çalışan çocuklar, [...] dönüşünde, yolu aydınlatmak için onluk banknotlar yatarlarken, tiyatro kapısında kırık ayaklı vücutlarını iki değnek parçasının ortasına asmış, kabalakları buruşuk ve üstü perişan, harp cephelerinin İstanbul'a kırık ve alil yadigârlar şeklinde iade ettiği insan hayaletlerine, köpek gibi ulumaktan geri kalmıyorlar.

Bu kitapta, memleketi kaşlarının ucuyla seyreden, her girdiği salonlarda herkesi yerlere kadar eğen, huzurunda herkesi kelbâne bir tabasbus⁶⁰la kıvrandıran fehameatlılar var ki, bunların çehreleri üstünden yine o heyet-i içtimaiyenin matrud ve menfuru olan bir kadına, bir fahişeye

⁵⁶ Eğilme, yay biçimine girme.

⁵⁷ Canı sıkılma, yüzünü ekşitme.

⁵⁸ Ünlü, seçkin.

⁵⁹ Sürme, evinden ayırma.

⁶⁰ Yaltaklanmak.

ait kirli bir su ile yıkanmış kirli bir iskarpin bizi geçirilerek çehre-i asalete, çehre-i cemiyete ateşin bir tokat fırlatılıyor.

İşte bu romanın iki yüz yetmiş beş sahifesinde, aldatılan ve ızdırab çeken Türk proletaryasının, kendi burjuvazisine karşı yükselttiği gayzı, nefreti ve kini var; ve Salahaddin enis bey bu sadayı pek iyi ifade etmiştir. Yaşattığı şahsiyetleri kuvvetli ve içimizden alınmıştır; hiç biri bize yabancı değildir. Fitnat'la iclal sermayedar cemiyetinin kurbanlarından. Ve onları biz her gün boyalı yüzleriyle sokaklarda yahut Şişli'nin mükellef otomobillerinde görüyoruz. Mucib paşa kiramı, pek dün muhteşem otomobilleri ile bizi zifos⁶¹layıp geçerlerken, onların da hürmet ve korku ile eğildiğimiz kimselerdir. Sonra bir sürü harp zengini, ki bunların hepsi dün bizi ekmezsiz ve ışksız bırakan devletlilerdir; bugün onları içimizde görebiliriz.

Bazı sahifelerde hicvin son mertebesine çıkan lisan o kadar sade değil, fakat çok kuvvetlidir. Vaka iyi tertib ve tahkiye⁶² edilmiştir. Kitabı okuyup bitirdikten sonra da benliğimizi saran kuvvetli bir heyecan bizi bırakmıyor.

Şimdiye kadar biz de halkın hissiyatını anlatan, onun gözyaşlarından, acılarından ilham alan bir kitap hemen hemen hiç yazılmamıştı. Burjuva muharrirleri bize hep yabancı bir âlemin hülyalarını hikayelerini söylediler. Harpten bahsederlerken riyakâr bir lisanla vatan ve milliyet menkıbeleri anlattılar.

Izdırab çeken halk, kendisiyle eğlenen bu edebiyattan hiç bir şey anlamıyor; o kendisiyle beraber inleyen, kendisi gibi duyan ve düşünen bir edebiyat istiyor. . .

İşte zaniyeler; bu yolun ilk muvaffak olmuş bir eseridir. Onun için türk proletaryası namına Salahaddin enis beyi tebrik etmeyi bir vazife biliyoruz.

Besim Fikret

[589]

[resim var]

Feryadlarım:

Yaşar nezihe hanımın (feryadlarım) unvanını taşıyan eserini aldık. Feryadlarım (yaşar nezihe) hanımın değil, içinde yaşadığımız kabl-ül-tarihi vahşet devirlerinin son safhasını teşkil eden içtimai nizam altında burjuvazi cemiyetinde ezilen ve çiğnenen himayeden mahrum bütün kadınlığın, bütün biçareliğin feryad ve istimdadlarıdır.

Yalnız gönül isterdi ki “feryadlar” yalnızlığın ve çaresizliğin bedbini⁶³ sesleri değil, mücadelenin ve kitlevi cehd⁶⁴in coşturucu şevk ve teşvik naraları olsun. . .

“feryadlarım” ı herkese tavsiye ederiz.

---

⁶¹ Çamur atmak.

⁶² Anlatmak, hikaye etmek.

⁶³ Kötümserlik.

⁶⁴ Fazla çalışma, gayret, azim, güç.

Dahili ve harici şüun:

Milletlerin İsteddiği Siyaset

Son yapılan intihablar münasebetiyle

Son beş altı ay zarfında Avrupa'nın belli başlı memleketlerinde ve Japonya'da umumi seçkiler yapıldı. Milletler kendilerine teklif edilen mütenakız siyasetlerden birini tercih etmeye davet edildiler. İzhar edilen reylerden çıkan neticeler birbirine hayret edilecek derecede benzemektedir. Bundan da artık milli ve mahalli siyasi cereyanların büsbütün maziye karıştığı ve onlar yerine beynelmilel cihan-şümul cereyanların kaim olduğu anlaşılıyor.

Milletlerin bu birbirine benzeyen arzusu, geçen kış İngilizlerin gösterdikleri temayüle tevafuk etmektedir. Orada yapılan intihabat neticesinde, harpten beri vaziyete hâkim olan muhafazakârların mağlub olduğu ve avam kamarasına gayet kuvvetli bir amele partisi ekalliyetinin girdiği malumdur. Mağlub muhafazakârlar çekilmeye mecbur olduğundan, hükümeti, en kuvvetli ekalliyet partisi sıfatıyla ve liberallerin zımnı⁶⁵ müzaheretiyile, Labor parti tesis etmişti. Elan bugün İngiliz sermayedarlarının hukukunu ve emperyalist gayelerini müdafaa eden bu sözde sosyalist partisidir.

Mütarekenin akibinde bütün galip memleketlerde, mürteci ve muhafazakâr fırkalar, ihtilal korkusuyla, ileri fırkalarla ittifak etmişti. Burjuva bloku zafer coşkunluğunu ve müteceviz vatan-perverlik hislerini tahrik ederek halkı arkasından sürüklemeye muvaffak olmuştu. Bu esnada mağlup memleketlerde ihtilaller ve inkılablar oluyordu. Maatteessüf samimi ihtilalcilerden mürekkeb komünist partilerini ezmeye muvaffak olan sosyal demokratlar vaziyete hâkim olmuş ve kendilerini iktidar makamına çıkararak amele sınıfının en aziz gayelerine hıyanet eden, alelade muhafazakâr birer burjuva partisi gibi bu devletleri idare etmişlerdir.

Bu tecrübelerle, ikinci beynelmilele mensup bir sosyalist veya sosyal demokrat partilerinin, müesses burjuva nizamı için hiç bir tehlike teşkili etmedikleri sabit olmuş ve yıkılmak üzere olan sermayedar cemiyetinin, mevcudiyetini daha bir müddet temdide yarayacak, birer cankurtaran halkası yerine geçebilecekleri tahakkuk etmiştir.

Bu defa yapılan intihablarda, amele sınıfları artık hain sosyalistlerin ne cibilliyetsiz siyaset düşkünleri olduklarını anlamışlar, kesif kitleler halinde açıktan açığa ihtilalkar bir programla intihabat mücadelesine atılan komünist partilerine rey vermişler ve bu suretle yeni bir nizam kurmak hususundaki sarsılmaz azimlerini izhar etmişlerdir. Almanya'da rayhştag'daki komünistlerin adedi 14'ten 62'ye çıkmış, takriben 4 milyon amele ve köylü bunlara rey vermiştir. Berlin'de komünist reyleri 13 binden 211 bine çıkmıştır. Bilhassa sanayi merkezi olan yerlerde Hamburg'da, Düseldorf'ta komünistler çok rey kazanmışlardır.

Fransa intihabatında da vaziyet aynıdır. Evvelce yalnız 8 [590] mebusa malik olan komünist partisini bugün 19 mebus temsil etmektedir. Bütün memlekette parti listeleri üzerinde 900 bin amele ve köylü reyi toplanmıştır. Paris şehrinde diğer partiler derecesinde kazanan

---

⁶⁵ Kendiliğinden, içinde saklı.

komünist partisi, yalnız şehir civarındaki intihabatta 107 bin reyi almış ve dokuz mebus çıkarmıştır.

İtalya'da da Musolini'nin, burjuva demokrasisini istihfaf ve resmi bir şekavetle diğer siyasi partileri ve bilhassa amele teşkilatlarını tedhiş eden diktatörce idaresine rağmen ameleler sosyalist ve komünist partilerine rey vermekten korkmamışlardır. Musolini ekalliyetlerin mecliste temsilini hemen imkânsız kılan bir usul-ı intihab tatbik ettiği için mebusların üçte ikisi façistlerden çıkmışsa da, bütün sınaî merkezlerde ekseriyeti amele partileri kazanmıştır. Komünistler 13 yer kazanmış ve umum amele reyleri yekûnu bir milyon 700 bine balığ olmuştur.

Yeni partilere gelince Almanya'da sosyal demokrat, Fransa'da müttehid sosyalist partileri artık amele partisi olmaktan uzaklaşmış tamamıyla küçük burjuva reyleriyle temin-i mevki eylemişlerdir. Hatta Fransa'da, sosyalistler ileri burjuva fırkalarıyla ittifak ederek müşterek liste ile müntehiplerin huzuruna çıkmışlardır.

Bu ileri fırkalar meyanında sosyalistler de tabii kazanmışlardır. Bugün Fransa'da cezri burjuva fırkalarıyla, yine burjuva fırkası olan sosyalist fırkası vaziyete hâkimdir. Şayan-ı dikkat bir müşahede: yeni Fransız meclisinde 30 amele 150 avukat vardır. Amelelerin 25 adedi komünistlerden. . . Yalnız beşi sosyalist partisindedir. Avukatların ekserisi de bu yalancı sosyalistlerin mebuslarıdır.

Gerek Fransa'da gerek Almanya'da muhafazakârlar mağlup olmuş. Almanya büyük bir zafer temin etmelerine intizar olunan müfrit milliyet-perverler gülünç bir vaziyete düşmüşler, yalnız 25 mebus çıkarabilmişlerdir.

Bazı küçük memleketlerde de umumi ve kısmi intihablarda aynı temayül müşahede olunmaktadır. Mesela Estonya'da, Çekoslovakya'da komünistler ya kazanmışlar yahut bütün takibat ve tevkifata rağmen mevkilerini muhafaza etmişlerdir.

Diğer mühim bir mülahaza: burjuvalarla hoş geçinerek, bir an evvel nazır olmak hevesiyle, son zamanlar komünist partilerinden ayrılan nüfuzlu şahsiyetlerin birçoğu elim bir mağlubiyete duçar olmuştur. Bunları amele sınıfı kustuğu gibi, burjuva sınıfları da benimsemekte büyük bir iştiha göstermemiştir.

Japonya intihabatında da burjuvazinin muhafazakâr cenahı mağlub olmuş, demokratlarla, Avrupa'daki ıslahatçı sosyalistlere kıyas edilebilen fırka ekseriyeti temin etmiştir. Fakat Japonya'da rey-i am usulü cari olmadığından intihabata yalnız burjuvazya sınıfları iştirak etmektedir. Çünkü ancak muayyen bir miktar vergi verenler intihab hakkını haizdirler bu yüzden ahalinin üç rub'u yani yoksul kitleler rey vermek hakkından mahrumdurlar. Böyle olmasına rağmen ileri fırkaların kazanması burjuvazyanın ıslahatçılıkla ölüm tehlikesinden kurtulmak teşebbüsünde bulduklarına delalet eder. Sahte bir sosyalizm tarihi vazifesini ikmal etmiş olan burjuvazi sınıflarının yükselen amele inkılâbına karşı kullandığı son silahtır. Amele sınıfı bu cinsi sosyalizmin mahiyetini anladığı gün, bu silah da çürümüş bir asa gibi onun elinden düşecektir.

Türkiye’de [I] Mayıs

İşçilerin bir mübareze günü olan 1 Mayıs, dünyanın her yerinde çok şiddetli ve çok keskin bir şekilde tes’id edilir. Denilebilir ki, burjuvaziyi en çok korkutan günlerden biri de, hiç şüphe yok ki 1 Mayıs’tır. . . Bu şiddetli hareketlerin önüne geçebilmek için burjuvazi her çareye başvurmuş ve bunu gülüp eğlenilen, şenlik yapılan alelade bir bayram haline kalb etmeye uğraşmıştır.

Amelemizin, şuursuz rehberler elinde olması dolayısıyla bizde de tamim edilmek istenilen bir Mayıs, bu bayram şeklinde olanıdır. Bunun için bu sene bir Mayıs, hassaten İstanbul’da hiç yapılamadı. Muhtelif işçi teşkilatlarından hiç biri, işlerini bırakıp bugün aid bir harekette bulunmadı. . . Yalnız şuurlu bazı işçiler, münferiden [591] çalışmamakla bugünü içlerinde yaşatmaya çalıştılar. . . Amele birliği, ancak bayram günlerine yakışan ve burjuvaziye hazır bir zihniyetle, merkez-i umumisinde bir resm-i kabul yapmakla iktifa etti. . . Mamafih bu çelebice hareket bile polisçe iz’ac edildi. Keyfi hareket ettiklerine şüphe olmayan bir çok memurlar, birlik merkezini sıkı bir kontrol altına almış, hatta içini bile doldurmuşlardır. . .

Tebrike gelecek işçilerin oturmamaları, yalnız ayakta görüşüp gitmeleri kadar gülünç emirler verildi. . . Muzıkanın çaldığı (Enternasyonal) marşına bile müdahale edildi. . .

Yine İstanbul’da 1 Mayıs faaliyetine aid olmak üzere mülga amele birliğinin bir defacık çıkardığı (Çelik kol) gazetesini de söylemek lazım gelir. . . Bilinemez hangi bir zihniyetle bu gazete de toplattırıldı. . . Sonra yine bırakıldı! Niçin? . . . Şüphe yok ki bunu toptanlar da bilmez! . . .

Burada bir Mayıs’a aid hadiseleri bitirmiş olmak için (Aydınlık) idarehanesine cebren vaki olan girişi de kayd etmek lazım gelir. Hassaten bu devirde hukuk-ı şahsiye, mahsuniyet⁶⁶-i mesakin⁶⁷ gibi prensiplerin hiçe sayılması suretiyle yağılan bu hareket cidden çok çirkindir.

Bu sene, hükümetimizin bir mayıs münasebetiyle amelemize karşı takındığı tavır, işçilerimiz arasında çok inkisar-ı hayali mucib oldu. “Şu halde hükümet, yalnız intihabat müddetince ameleye ehemmiyet verdi. . . Amele reylerini verdikten sonra artık bu lüzumu hissetmiyor. . .” gibi sözler amele arasında dolaşmaya başladı. . .

Yine bu sene, Şakir Rasim efendinin de bulunduğu bir heyet daha düne kadar aleyhlerinde bol bol atıp tuttuğu Sovyet Konsulosuna giderek Potemkin yoldaşı tebrik ettiler. . .

Türkiye’de bir mayıs’ın en parlak yapıldığı bir Ankara oldu. . . Türkiye’nin en şuurlu işçilerini teşkil eden imalat-ı harbiye işçileri buldukları her yerde olduğu gibi Ankara’da [da] bugünü pek parlak geçirdiler. . .

Vakıa burada da bir mayıs geçen seneki kadar geniş ve şümüllü olmadıysa da keyfiyet itibarıyla yüksek oldu. . . Geçen sene, askeri fabrikaları, dekovil, şimendifer işçileri, Ankara

---

⁶⁶ Sağlamlık.

⁶⁷ Meskenler.

mürettibleri, hatta mümkün mertebe [...] bile iştirak etmiş bu suretle o gün ne bir gazete çıkmış, ne de bir şimendifer işlemiştir. . .

Bu seneki bir Mayıs'a, yalnız askeri fabrikaları işçileriyle dekovil işçileri iştirak etmiştir. Her işçiden ziyade şuurlu olması lazım gelen mürettibler, bu sene neden bir mayıs yapmak lüzumunu hissetmediler?

Haber aldığımızı nazaran Ankara'da bir mayıs tezahüratı şu şekilde cereyan etmiştir:

Nümayişe iştirak edecek işçi arkadaşlar saat on ikiye kadar cebeci'de Boşnak mahallesinde toplanmış bulunuyorlardı. . . Bu aralık askeri fabrikaları işçilerinden frezeci aslı babanın küçücük kızı, hasta kasası menfaatine yapılan kızıl rozetleri işçilerin göğsüne takıyor, mini mini kardeşi de ianeleri topluyordu.

Tam saat on ikide fabrika işçilerinden makinist bir arkadaş nutkuna başladı. . . Çok kuvvetli ve heyecanlı bir ses bir mayısı izah ve kurbanlarını yâd eden bu sözlerden sonra kızıl bir bayrak altında toplanmış olan "işçi marşları teganni heyeti" [beynelmilel Matem marşını] hazin bir sesle söyledi. . . Bundan sonra söz söyleyen askeri [592] fabrikaları işçilerinden tesviyeci çok ateşin bir genç oldu. . . Bu arkadaş bugünkü Türk işçiliğinden ve mesai kanunundan bahs etti. . . Alkışlar arasında biten bu nutuktan sonra teganni heyetinin yerleri sarsan şarkıları arasında en başta "bütün dünya işçileri birleşiniz!" şiarını ihtiva eden bayrak olduğu halde muzıka ile birlikte harekete geçildi. . . Saat 1.5 buçuğa doğru şehrin ortasını yaran alay bazen muzıka bazen de işçi marşları gürültüsü arasında makam-ı vilayete vardı. . .

Orada da işçiler tarafından nutukla söylendikten sonra millet meclisi önüne gidildi. . . Orada söz söyleyen ateşin arkadaş, hassaten şu cümleyi çok kuvvetle bağırarak söylüyordu: . . . Şayed bizim mesai kanunumuzu tatilinizin ikmalinden sonra ilk celselerinizde çıkartmaz ve bir neticeye iktiran ettirmezseniz emin olunuz ki memleketimize gelecek olan insafsız sermayedarlara, kendi elinizle bizi esir edeceksiniz! Sizden bir an evvel mesai kanunumuzun çıkarılmasını talep ediyoruz. . ." Bu sözler sürekli ve şiddetli bir surette alkışlandı. . .

Daha sonra, sanayi mektebi önünde bütün işçi kitlesi, hep bir ağızdan (enternasyonal) marşını söyledi. . . Geceleyin, imalat-ı harbiye işçileri (hasta kasası) menfaatine (kâbus) ismindeki işçi piyesi temsil edildi. . . Sinema binası her zamankinden çok kalabalıktı. . . Piyenin mümessilleri hep işçi arkadaşlardı. . . Temsil, halkın alkış tufanı arasında bittikten sonra ressam arkadaşlardan birinin hemşiresi mini mini Feriha yoldaş yaşar nezihe hanımın (bir mayıs) adlı şiirini okudu. . . Bu şiir okunurken sinema binasının alkışlardan yıkılacağı zannediliyordu. . . Bu muvaffakiyetlerden dolayı Ankara'nın genç ve şuurlu işçilerini bütün kalbimizle tebrik ederiz. . . Ankara'dan maada, Anadolu'nun bazı yerlerinde ufak tefek hareketler olmuş, mesela, Konya'da, babalık gazetesinin mürettipleri o gün için çalışmamak şuurluluğunu göstermişlerdir. . .

İstanbul ve Ankara'daki 1 Mayıs'ı kayd ederken oradaki serbesti ile buradaki tazyik arasında bir mana bulamadığımızı ve nihayet buradaki işleri gayretkeş bazı memurlara atfetmek lazım geleceğini de ilave etmek isteriz. . .

...

Aydınlık ve Marksizm Tetkikatı

Türkiye’imizde “ilmi Marksizm” ve “içtimai inkılab ilminin” yegâne pişvası ve alemdarı olan “aydınlık” badema daha zengin ve daha ilmi bir şekilde girecektir.

Âlemin sarsıldığı, bünye-i içtimainin inhilal etmekte olduğu, vicdanların delalete doğru gittiği bu kıyamet hengâmlarında, nuru ve insaniyeti temsil eden “aydınlık” âlem-şümul bir mefkûreye susayan herkese içtimai inkılab ilminin diriltici ve uyandırıcı esaslarını, yollarını gösterecektir.

İnsaniyet mefkûresine, içtimai inkılab çerağına, insaniyet âleminin, felsefesinin ve bizzat insan idaresinin hâkim olduğu istikbal dünyasına alamet olan “aydınlık” daima ezilen, dumanlı mukaddesattan, kabl-ül-tarihi hissiyattan bunalan gençliğe yakın ve candan bir ilim ve mefkûre arkadaşı olacaktır.

Sefalet ve bedbini sellerinden yuvarlanan, çorak ve akim yollarda mefkûrenin ve ma’şerî⁶⁸ cehdin baş döndürücü şevkini ve heyecanını bulamayan ve uyuşan insanların dimağına; bir heyecan ve harekete işaret olan “aydınlık” içtimai fikr-i varide⁶⁹ selleri isale edecektir.

Cihan Biraderler Matbaası

Müdür-i Mesul: Sadreddin Celal

---

⁶⁸ Topluluğa ait, ortaklaşa.

⁶⁹ Gelen, olan, hazır.